

Gemeenschappelijk Funderend Leerplan

1ste graad A- en B-stroom

2de graad D-, D/A- en A- finaliteit

GFL

BRUSSEL

D/2022/13.758/001

Versie januari 2022

Disclaimer

Gezien de te grote omvang en gedetailleerdheid van het geheel van de basisvorming en de specifieke vorming zoals bepaald door de Vlaamse regering (eindtermen, specifieke eindtermen, beroepskwalificaties) zal er, in tegenstelling tot het oorspronkelijke opzet van onze leerplannen, veelal onvoldoende ruimte zijn om de leerplandoelen in dit leerplan met voldoende diepgang te realiseren binnen de beschikbare onderwijstijd of voor het schoolbestuur, het lerarenteam of de individuele leraar om eigen inhoudelijke of didactische keuzes te maken.

De leerplannen 2de graad zijn opgesteld onder voorbehoud van de uitspraak van het Grondwettelijk Hof met betrekking tot het verzoekschrift waarmee de vernietiging van dat decreet wordt gevraagd.

Naargelang de samenstelling van de studierichting waarvoor een leerplan geldt, integreren de leerplandoelen eindtermen basisvorming, cesuurdoelen en/of doelen die leiden naar een beroepskwalificatie. In de concordantietabel geven we duidelijk aan welke leerplandoelen de eindtermen basisvorming, de cesuurdoelen en/of de doelen die leiden naar een beroepskwalificatie realiseren. De opgenomen cesuurdoelen en de doelen die leiden naar een beroepskwalificatie werden in overleg met de onderwijsverstrekkers vastgelegd en zijn onder voorbehoud van de goedkeuring van de curriculumdossiers 2de graad.

1 Algemene inleiding

De start van de modernisering secundair onderwijs gaat gepaard met een nieuwe generatie leerplannen. Net zoals in de eerste graad zijn de nieuwe leerplannen van de tweede graad ingebed in het vormingsconcept van de katholieke dialoogschool en gaan ze uit van de professionaliteit van de leraar en het eigenaarschap van de school en het lerarenteam.

1.1 Het leerplanconcept: vijf uitgangspunten

De nieuwe leerplannen vertrekken vanuit het **vormingsconcept** van de katholieke dialoogschool en laten toe om optimaal aan te sluiten bij het pedagogisch project van de school en de beleidsbeslissingen die de school neemt vanuit haar eigen visie op onderwijs (taalbeleid, evaluatiebeleid, zorgbeleid, ICT-beleid, kwaliteitsontwikkeling, keuze voor vakken en lesuren ...).

De nieuwe leerplannen ondersteunen **kwaliteitsontwikkeling**: het leerplanconcept spoort met kwaliteitsverwachtingen van het Referentiekader onderwijskwaliteit (ROK). Kwaliteitsontwikkeling volgt dan als vanzelfsprekend uit keuzes die de school maakt bij de implementatie van leerplannen.

De nieuwe leerplannen faciliteren een **gerichte studiekeuze** na de tweede graad. Het proces van de studiekeuze eindigt immers niet na de eerste graad. In de tweede graad onderzoeken leerlingen meer gericht waar hun capaciteiten liggen en wat hun talenten zijn. Leerplannen zijn daarbij een belangrijk hulpmiddel. De doelen sluiten aan bij de verwachte competenties van leerlingen die voor een bepaalde studierichting kiezen. De feedback en evaluatie bij de realisatie ervan beïnvloeden op een positieve manier de keuze van leerlingen voor een meer geprofileerde studierichting in de derde graad.

De nieuwe leerplannen gaan uit van de **professionaliteit** van de leraar en het **eigenaarschap** van de school en het lerarenteam. Ze bieden pedagogisch-didactisch voldoende ruimte voor een eigen aanpak van de leraar, het lerarenteam of de school [zie disclaimer].

De nieuwe leerplannen borgen de **samenhang** in de vorming van de tweede graad. Leerplannen zorgen voor een samenhangend fundament van vorming voor alle leerlingen binnen een finaliteit en een studierichting. Ze vertrekken vanuit een gemeenschappelijk referentiekader en hanteren een gelijkgerichte terminologie met respect voor de eigenheid van elk vak. De samenhang in de tweede graad betreft zowel de verticale samenhang (de plaats van het leerplan in de opbouw van het curriculum) als de horizontale samenhang tussen vakken binnen studierichtingen en over studierichtingen en finaliteiten. Waar relevant geven de leerplannen expliciet aan voor welke doelen van andere leerplannen in de school verdere afstemming mogelijk is. Op die manier faciliteren en stimuleren de leerplannen leraren algemene vorming (incl. godsdienstleraren) en leraren specifieke vorming om over de vakken heen samen te werken en van elkaar te leren. Een verwijzing van een vakleraar naar de lessen van een collega laat de leerlingen niet alleen aanvoelen dat de verschillende vakken onderling samenhangen en dat ze over dezelfde werkelijkheid gaan, maar versterkt ook de mogelijkheden tot transfer.

In wat volgt gaan we dieper in op een aantal uitgangspunten.

1.2 De vormingscirkel – de opdracht van secundair onderwijs

De leerplannen vertrekken vanuit een gedeelde inspiratie die door middel van een vormingscirkel voorgesteld wordt. We 'lezen' de cirkel van buiten naar binnen.

- Een lerarenteam werkt in een katholieke dialogeschool die onderwijs verstrekt vanuit een **specifieke traditie**. Vanuit het eigen pedagogisch project kiezen leraren voor wat voor hen en hun school goed onderwijs is.
- Ze wijzen leerlingen daarbij de weg en gebruiken daarvoor **wegwijzers**. Die zijn een inspiratiebron voor hen en hun collega's en zorgen voor een Bijbelse 'drive' in hun onderwijs.

- De kwetsbaarheid van leerlingen ernstig nemen betekent dat elke leerling **belooftevol** is en alle leerkansen verdient. Die leerling is **uniek als persoon** maar ook **verbonden** met de klas, de leraar, de school en de bredere samenleving. Scholen zijn daarbij **gastvrije plaatsen** waar leerlingen en leraren elkaar ontmoeten in diverse contexten. De leraar vormt zijn leerlingen vanuit een **generieuze** attitude, hij geeft om zijn leerlingen en hij houdt van zijn vak. Hij durft af en toe de gebaande paden verlaten en stimuleert de **verbeelding en creativiteit** van leerlingen. Zo zaait hij door zijn onderwijs de kiemen van een hoopvolle, **meer duurzame en meer rechtvaardige wereld**.
- Leraren vormen leerlingen door middel van inhouden van vorming, die we groeperen in **vormingscomponenten**: levensbeschouwelijke vorming, culturele vorming, economische vorming, lichamelijke vorming, maatschappelijke vorming, natuurwetenschappelijke en technische vorming, sociale vorming, talige vorming en wiskundige vorming. De aaneengesloten cirkel van vormingscomponenten wijst erop dat vorming een geheel is en zich niet in schijfjes laat verdelen. Je kan onmogelijk over culturele vorming spreken zonder met taal bezig te zijn; je kan niet beweren dat wetenschap en techniek geen band hebben met economie, wiskunde of geschiedenis. Dwarsverbanden doorheen de vakken zijn daarbij belangrijk. De vormingscirkel vormt dan ook een dynamisch geheel van elkaar voortdurend beïnvloedende en versterkende componenten.
- Een leraar vormt leerlingen als **individuele leraar** maar werkt ook binnen **lerarenteams** en binnen een **beleid van de school**. De gemeenschappelijke leerplannen (Gemeenschappelijk funderend leerplan en Gemeenschappelijk leerplan ICT) helpen daartoe. Ze worden gestuurd door keuzes die een school (schoolbestuur, beleidsteam, lerarenteam) maakt. Het Gemeenschappelijk funderend leerplan zorgt voor het fundament van heel de vorming dat gerealiseerd wordt in vakken, in projecten, in schoolbrede initiatieven of in een specifieke schoolcultuur.
- De uiteindelijke bedoeling is om **alle leerlingen** kwaliteitsvol te vormen. Die leerlingen zijn dan ook het hart van de vormingscirkel, zij zijn het op wie we inzetten. Zij dragen onze hoop mee: de nieuwe generatie die een meer duurzame en meer rechtvaardige wereld zal creëren.

1.3 Ruimte voor leraren(teams) en scholen

[zie disclaimer]

De vrijheid die de leraar krijgt om met het leerplan te werken vraagt van hem een grote professionaliteit. Professionaliteit vergt meesterschap. De leraar is dus een meester in zijn vak; hij beheerst de inhouden die hij

onderwijst. Een diep gevoel van verantwoordelijkheid en de overtuiging dat elke leerling het recht heeft om op een goede manier gevormd te worden, liggen aan de basis van zijn professioneel bezig zijn.

Vorming is voor die leraar nooit te herleiden tot een cognitieve overdracht van inhouden. Vorming is iets wat hem in die mate beroert dat hij voor iedere leerling de juiste woorden en gebaren zoekt om de wereld te ontsluiten. Hij wil de leerling tot bij de wereld brengen. De leraar introduceert leerlingen in de wereld waarvan hij houdt en hij probeert hen ook vriend van die wereld te laten worden. Een leraar zorgt er bijvoorbeeld voor dat leerlingen gegrepen kunnen worden door de cultuur van het Frans of door het ambacht van een metselaar. Hij initieert leerlingen in een wereld en probeert hen zover te brengen dat ze er hun eigen weg in kunnen vinden.

We hebben de leerplandoelen noch chronologisch noch hiërarchisch geordend. Vanuit het pedagogisch project van de school, vanuit zijn passie, expertise en creativiteit, in functie (van de beginsituatie) van de klasgroep kan de leraar eigen accenten leggen en differentiëren. Hij kan kiezen welke leerplandoelen hij op welke manier samenneemt bij het uitwerken van lessen, thema's of projecten.

In het leerplan leggen we geen didactische werkvormen vast. Ter ondersteuning van leraren(teams) geven we voor bepaalde leerplanonderdelen louter een indicatie van de nodige onderwijstijd. Dat betekent dat leraren(teams) alle vrijheid hebben om langere leerlijnen op te bouwen en in te zetten op de spiraalsgewijze aanpak van bepaalde leerplandoelen. Leraren bepalen zelf welke contexten ze laten spelen, welke methodieken ze hanteren.

1.4 Differentiatie

De nieuwe leerplannen bieden volop kansen om gedifferentieerd te werken. Ze laten toe om te differentiëren op verschillende manieren:

- verschillende inhoudelijke keuzes;
- doelen integreren;
- inhouden verbreden door andere contexten aan bod te laten komen;
- verdieping aanbieden;
- in te spelen op verschillen in het abstractievermogen van leerlingen.

Differentiëren is van belang in alle leerlingengroepen. Leerlingen die starten in een studierichting van de tweede graad en voor wie dit leerplan bestemd is, behoren immers wel tot de doelgroep, maar bevinden zich niet noodzakelijk in dezelfde beginsituatie. Dikwijls hebben zij reeds een niet te onderschatten – maar soms sterk verschillende – bagage mee vanuit de eerste graad, de gevolgde basisoptie, de thuissituatie en vormen van informeel leren. Het is belangrijk om zicht te krijgen op die aanwezige kennis en vaardigheden en vanuit dat gegeven, soms gedifferentieerd, verder te bouwen.

Ook de motivatie van leerlingen is soms sterk verschillend. Sommige leerlingen denken meer conceptueel en abstract. Andere leerlingen komen vanuit een meer concrete benadering sneller tot inzichtelijk denken. De ene context kan betekenisvol zijn voor een leerlingengroep, terwijl een andere context dan weer betekenisvoller kan zijn voor een andere leerlingengroep.

Daarnaast bieden leerplannen kansen om de complexiteit van leerinhouden aan te passen. Dat kan door een complexere situatie te schetsen, een minder ingewikkelde bewerking of handeling voor te stellen, of door het aanbieden van meer kennis of vaardigheden leerlingen uit te dagen.

Verschiedende leerinhouden aanbieden aan verschillende leerlingen is één vorm van differentiatie.

Andere mogelijkheden zijn differentiëren in didactiek, in graad van autonomie en ondersteuning. De ene leerling kan snel zelfstandig werken, de andere heeft intense begeleiding nodig. In de wenken bij de leerplandoelen verwijzen we soms naar differentiatiemogelijkheden. Dat kan door al dan niet ondersteuning of hulpmiddelen aan te bieden in de vorm van voorbeelden, schrijfkaders, stappenplannen ...

Didactische differentiatie kan ook betrekking hebben op het flexibel aanwenden van de beschikbare leertijd, zoals variëren in tempo van onderwijzen en in leertempo van leerlingen, de ene leerling of leerlingengroep wat meer tijd geven dan de andere om hetzelfde te leren.

Differentiatie kan ook door leerlingen naar verschillende producten te laten toewerken die dan naar gedifferentieerde vormen van evaluatie leiden.

1.5 Opbouw van de leerplannen

Elk leerplan is opgebouwd volgens een vaste structuur: algemene inleiding, situering, pedagogisch-didactische duiding, leerplandoelen, basisuitrusting, concordantie. Alle onderdelen van het leerplan maken inherent deel uit van het leerplan. Schoolbesturen van Katholiek Onderwijs Vlaanderen die de leerplannen gebruiken, verbinden zich tot de realisatie van het gehele leerplan.

In de **algemene inleiding** belichten we het leerplanconcept en gaan we o.m. dieper in op de visie op vorming, de ruimte voor leraren(teams) en scholen en de mogelijkheden tot differentiatie.

In de **situering** beschrijven we - waar relevant - de samenhang met de eerste graad, de samenhang in de tweede graad en de plaats in de lessentabel.

In de **pedagogisch-didactische duiding** komen de inbedding in het vormingsconcept, de krachtlijnen, de opbouw, de leerlijnen, de aandachtspunten met o.m. de nieuwe accenten van het leerplan aan bod.

De **leerplandoelen** zijn sober en helder geformuleerd waarbij het leerplandoel als geheel het verwachte niveau van realisatie en beheersing aangeeft. Waar relevant voegen we bij de leerplandoelen een opsomming of een afbakening (★) toe die duidelijk aangeeft wat bij de realisatie van het leerplandoel aan bod moet komen. Ook de pop-ups bevatten informatie die noodzakelijk is bij de realisatie van het leerplandoel.

Alle leerplandoelen zijn te bereiken, met uitzondering van attitudes. Leerplandoelen die een **attitude** zijn en dus na te streven, duiden we aan met een sterretje (*).

We tonen de **samenhang** met andere leerplannen in de **tweede graad**. Zo geven we het overleg in lerarenteams alle kansen. Waar relevant verwijzen we ook naar **samenhang met de eerste graad** en naar specifieke items die reeds in de leerplannen van de eerste graad aan bod kwamen.

Ten slotte geven we een aantal zinvolle of inspirerende **wenken** (✓). Het betreft voornamelijk een noodzakelijke toelichting bij leerplandoelen of specifieke begrippen, suggesties voor een mogelijke didactische aanpak of een afbakening van de leerstof.

De **basisuitrusting** geeft aan welke materiële uitrusting vereist is om de leerplandoelen te kunnen realiseren.

In de **concordantie** geven we aan welke leerplandoelen gerelateerd zijn aan bepaalde eindtermen, cesuurdoelen of doelen die leiden naar beroepskwalificaties.

1.6 Tot slot

[zie disclaimer]

De nieuwe leerplannen geven richting en laten ruimte. Ze faciliteren de inhoudelijke dynamiek en de continuïteit in een school en lerarenteam. Ze vormen een kwaliteitskader dat inzet op een eigen visie en een identiteitskader dat de unieke identiteit van een school in de diverse samenleving versterkt en ondersteunt. Zo garanderen we binnen het kader dat door de Vlaamse regering werd vastgelegd voldoende vrijheid voor schoolbesturen om het eigen pedagogisch project vorm te geven vanuit de eigen schoolcontext. We versterken het eigenaarschap van scholen die d.m.v. eigen beleidskeuzes de vorming van leerlingen gestalte geven. We creëren ook ruimte voor het vakinhoudelijk en pedagogisch-didactisch meesterschap van de leraar, maar bieden – via pedagogische begeleiding – ondersteuning waar nodig.

2 Situering

Het **Gemeenschappelijk Funderend Leerplan** is een leerplan van het volledige lerarenteam en van alle leraren. Het overstijgt alle vakken en wordt gerealiseerd doorheen die verschillende vakken. Iedereen is verantwoordelijk voor de realisatie van het geheel, sommige leraren zijn daarnaast verantwoordelijk voor de realisatie van bepaalde doelen.

Het Gemeenschappelijk **Funderend** Leerplan beschrijft het fundament van de vorming van de leerlingen. Aan de hand van dit leerplan geeft de school vorm aan haar pedagogische visie. Via het lerarenteam drukt de school uit wat zij belangrijk vindt in de vorming van alle leerlingen. Het leerplan verwoordt daarmee het DNA, de identiteit en de hoopvolle toekomstvisie van de school. In de realisatie van het leerplan treden leerlingen en leraren in dialoog met de traditie, de inspiratie en de toekomstvisie van de school en de maatschappij. Dit gemeenschappelijk funderend leerplan stelt dan ook de persoonsvorming centraal: het is een inspiratiebron voor jongeren die hen op weg zet om betekenis te geven aan hun leren en leven.

De fundamentele waarop persoonsvorming rust, zijn nooit neutraal. Ze worden beïnvloed door de traditie en de inspiratie van waaruit de school onderwijs vormgeeft. Het Gemeenschappelijk Funderend Leerplan is dan ook vanuit zijn essentie een geïnspireerd en inspirerend leerplan. Het wordt geïnspireerd door keuzes die scholen maken. Die keuzes worden op hun beurt gevoed door pedagogische concepten en projecten.

Het Gemeenschappelijk funderend **leerplan** omschrijft de doelen die de persoonsvorming van alle leerlingen ten goede komen. Op een leeftijd die gekenmerkt wordt door verandering en onzekerheid, zoeken leerlingen een weg om te groeien tot jongvolwassen personen. Het Gemeenschappelijk Funderend Leerplan tekent de lijnen uit voor die weg, toont de leerling waarnaar die weg kan voeren en expliciteert de doelen waarlangs persoonsvorming gebeurt.

3 Pedagogisch-didactische duiding

3.1 Zeven wegwijzers

Het pedagogisch project van de school is het fundament van het leerplan. Dat project wordt gevoed door **zeven wegwijzers** die leerlingen en leraren willen helpen om hun toekomst vorm te geven:

- gastvrijheid is de wegwijzer die benadrukt dat alle leerlingen welkom zijn en recht hebben op volwaardige vorming;
- duurzaamheid en rechtvaardigheid schragen het toekomstbeeld waaraan onderwijs zich spiegelt. Vorming wil een meer duurzame en rechtvaardige school en samenleving creëren;

- uniciteit in verbondenheid brengt de dialoog tussen leerling, de anderen, de school en wereld in beeld. De jongere is verbonden met de andere jongeren en de wereld, maar neemt ook een unieke plaats in;
- kwetsbaarheid en belofte laten zien dat jonge mensen, ongeacht hun kwetsbaarheid, altijd beloftevol zijn;
- verbeelding toont aan dat vorming jonge mensen creatief en tegendraads andere wegen doet inslaan en grenzen doet doorbreken;
- generositeit inspireert scholen tot de vrijgevigheid, beschikbaarheid en belangeloze inzet die tot de essentie van vorming en opvoeding behoren.

3.2 Tien krachtlijnen van vorming als aspecten van het leerplan

De zeven wegwijzers worden concreet gemaakt in tien krachtlijnen van het leerplan. Centraal staat de vorming van de leerling tot persoon. De tien krachtlijnen geven het leerplan vorm en structureren het.

3.3 Ontwikkelingsgericht

De ontwikkelingsgerichte visie op kennis, vaardigheden en attitudes is essentieel binnen het GFL. De neurologische, psychologische, sociale beperkingen eigen aan een leeftijd (met name in de prepuberteit en puberteit) zorgen ervoor dat de voortijdige realisatie van een aantal doelen onrealistisch is. Leerlingen groeien op een eigen wijze die niet in hokjes te vatten is. Er bestaan bijzonder grote verschillen tussen groepen leerlingen (jongens/meisjes) en individuele leerlingen.

Vanuit die ontwikkelingsgerichte visie opteren we voor een leerplan over de drie graden heen, met verschillende tussenstappen die gelinkt kunnen worden aan een specifieke graad.

3.4 Graadoverstijgend

Het leven en leren van een leerling ontwikkelt zich – vaak op een spectaculaire manier – doorheen de tienerjaren. Die ontwikkeling is sterk verbonden met de persoon van elke leerling. Sommige leerlingen zijn al vroegrijp, anderen zijn eerder laatbloeiers. Er zijn grote individuele verschillen in biologische, genetische en neuropsychologische factoren, maar evengoed in risico- en beschermende factoren die bepaald worden vanuit de leefomgeving en leeromgeving van de jongere.

Het Gemeenschappelijk funderend leerplan biedt over de graden heen kansen om de ontwikkeling van leerlingen in kaart te brengen, te stimuleren en te versterken. Daarbij onderscheiden we een aantal groeilijnen. We vinden ze terug in de opbouw van de eerste tot en met de derde graad.

De leerling groeit in:

- ontwikkeling in cognitie;
- taalvaardigheid;
- redeneren en argumenteren;
- abstract denken;
- denken over denken (metacognitie);
- ontwikkeling in de persoonlijkheidsvorming en executieve functies: planningsvaardigheden, lange termijn denken, controle van emoties; omgaan met sociale druk;
- morele ontwikkeling; van doen wat anderen van mij verwachten tot zelf verantwoordelijkheid kunnen nemen.

3.5 Persoonsvorming als kern

Persoonsvormende doelen vormen de kern van het GFL. Ze zijn gemeenschappelijk en funderend. Het Gemeenschappelijk funderend leerplan vereist dat er een lijn kan getrokken worden van een onderliggende persoonsvormende houding naar de ontwikkeling van kennis en vaardigheid en een geïntegreerde toepassing in gedrag. Die visie gaat in tegen het radicaal onderscheiden van attitudinale doelen (na te streven) en kennisdoelen (te bereiken).

Zonder afbreuk te doen aan de waarde van de cognitieve onderbouw ervan, plaatsen persoonsgerichte doelen van het GFL het leren van leerlingen in een breder en meer omvattend kader. Dat kader focust op de mate van betrokkenheid bij het leren en versterkt de betekenis die de leerling aan zijn leren geeft.

Betekenisvol leren speelt zich af in een breed en kleurrijk palet van leren waarin leerling, leraar en de inhoud van het geleerde betrokken zijn. In de taxonomie van betekenisvol leren worden naast cognitieve, ook affectieve, metacognitieve en zingevende elementen van leren opgenomen. Doelen beogen drie mogelijke vormen van betrokkenheid:

- **Iets belangrijk vinden, erom geven.** De leerlingen zijn geëngageerd, geïnteresseerd om te leren. Leerlingen voelen zich ook meer verbonden met de inhoud van wat ze leren. Leerlingen krijgen nieuwe interesses en ervaren hier positieve gevoelens bij. Wat ze leren krijgt een bijzondere waarde voor hen, ze gaan er meer zorgzaam mee om.
- **Het eigen leren bewust beïnvloeden en sturen.** Leerlingen zijn niet enkel betrokken bij het geleerde maar ook bij het eigen leerproces. Ze verwerven inzicht in de affectieve en cognitieve elementen die hun leren bepalen. Zij kunnen vanuit een meta-cognitief en meta-affectief perspectief het eigen leergedrag beïnvloeden en sturen. Zij zijn in staat om beter te leren door reflectie en regulerend leren.
- **Duurzaam verantwoordelijkheid opnemen.** Wanneer leerlingen meer betrokken zijn op het eigen leren en op het geleerde, dan beïnvloedt dat op een duurzame manier de betekenis die ze eraan geven. Ze ervaren dat het geleerde hun leven in een bepaalde richting stuurt. Zij krijgen een nieuwe kijk op zichzelf en op wat ze willen worden. Zij zien in dat hun leren en leven meer betekenis krijgt als het samen met anderen gebeurt. Zij begrijpen dat ze in de samenleving hun verantwoordelijkheid moeten opnemen. Dat hogere niveau van leren creëert voor de leerling op duurzame wijze nieuwe betekenissen. Leren leidt er dan toe dat leerlingen hun leven op een zinrijke en zingevende manier vormgeven.

3.6 Evaluatie van persoonsvorming

Evalueren is het waarderen van het leren door een waardeoordeel uit te spreken dat het leren versterkt en oriënteert. Evalueren is dus beoordelen om je leerlingen te waarderen, krachtiger te maken en te sturen. Je evalueert de ontwikkeling van je leerlingen nauwgezet. Je evaluaties gaan niet alleen over de resultaten, maar ook over het leerproces. Je streeft, bewust of onbewust, de persoonlijke ontwikkeling van een leerling na. Die persoon omvat het hoofd, hart, handen maar raakt ook de ziel, de bezieling van de leerling. Je wil immers dat jouw onderwijs niet op een koude steen valt maar in warme en vruchtbare grond landt. Je versterkt een jonge mens in zijn unieke en onvoorspelbare groeimogelijkheden. Door het leren als persoon te stimuleren zorg je ervoor dat jongeren gesterkt worden in zelfwaardering, mentale veerkracht, weerbaarheid en respect. Je bevestigt hen in zelfzorg, zorg voor anderen en verantwoordelijkheid voor een betere samenleving. Het zijn precies die aspecten die je wil waarderen en evalueren.

Je kan de ontwikkeling en de resultaten van je leerlingen op verschillende manieren bekijken en in kaart brengen. Je maakt dus gebruik van verschillende evaluatie- en rapportagevormen. Je evalueert op verschillende tijdstippen en in verschillende contexten. Je baseert je evaluatie op je eigen observaties, maar ook op de inbreng van de leerling en op de inbreng van andere leerlingen. Je beslist samen met je collega's hoe smal of breed je gaat in je evaluatie. Je houdt wel voor ogen dat des te breder je evaluatie, des te meer elementen je zal hebben om adequaat te evalueren en over je evaluatie te communiceren. Gebruik de evaluatievormen en bijbehorende instrumenten vooral gericht en efficiënt. Denk vooraf na voor wie en wanneer ze een meerwaarde betekenen. 'Meer' en 'anders' staat niet gelijk aan 'beter'. Doordacht gebruik van juiste evaluatie en rapportage in functie van doelen verhoogt de kwaliteit.

Daarbij is het niet zo dat elk doel op individueel niveau hoeft afgetoetst te worden. Leren is evengoed een collectief gebeuren en voor bepaalde attitudes is het vaak interessant om te weten wat er van ontwikkeling op klas- of schoolniveau mogelijk is en effectief gerealiseerd wordt. Binnen een positief klas- en schoolklimaat zullen leerlingen zich sterker en gericht ontwikkelen.

3.7 Aandachtspunten bij realisatie

3.7.1 Plaatsen van implementatie

- Als opdracht van het gehele team of de gehele school. Alle leraren dragen mee de verantwoordelijkheid voor de globale realisatie van de doelen. Dat is het belangrijkste niveau. Leraren en andere personeelsleden gaan na op welke manier de school het leerplan samen realiseert. Ze verbinden het leerplan met de eigen traditie en het pedagogisch project, het actuele schoolbeleid, hun visie op goed onderwijs, nu en in de toekomst.
- Doelen van het leerplan kunnen ook vorm krijgen in school-, graad- of klasprojecten.
- Doelen van het leerplan kunnen ook gerealiseerd worden in een of meerdere vakken. Dat kan op twee manieren:
 - 1) doelen van bepaalde vakken zorgen voor een concrete vakinhoudelijke en cognitieve onderbouw van doelen uit het Gemeenschappelijk funderend leerplan, en dat binnen de context van een graad, finaliteit en studierichting. Die doelen staan uitdrukkelijk in de leerplannen aangegeven met een link naar het GFL;
 - 2) het lerarenteam of het beleid vraagt aan bepaalde leraren om doelen van het GFL aan hun vak te verbinden, zonder afbreuk te doen aan het gemeenschappelijke karakter van het GFL. Dat kan

belangrijk zijn bij het aanleren van kennis of vaardigheden die doelen van het GFL onderbouwt of als specifieke invulling of vertaling van het GFL binnen de context van een graad of studierichting.

Voorbeelden:

- leerlingen verwerven de doelen rond informatieverwerving en -verwerking onder krachtlijn zes niet spontaan. Een leraar geschiedenis of Nederlands leert binnen zijn vak op welke manier leerlingen kritisch en geïnformeerd omgaan met bronnen. Andere leraren maken gebruik van de verworven inzichten en transfereren die naar hun vak.
 - De morele en levensbeschouwelijke groei van leerlingen ondersteunen is een opdracht voor iedereen in de katholieke dialogeschool. Toch is het logisch dat de leraar godsdienst dieper ingaat op de doelen onder krachtlijn tien.
 - De doelen onder krachtlijn twee die te maken hebben met respect voor integriteit en samenwerking met anderen gelden voor alle vakken en in de hele schoolomgeving. De leraar LO kan het belang van die doelen in sport op een concrete manier aantonen. De leerlingen ervaren waarom samenwerking en respect voor elkaars fysieke en mentale integriteit belangrijk zijn. De andere leraren maken gebruik van de in LO verworven kennis, vaardigheden en attitudes.
- Het GFL kan de school ook binnenkomen vanuit een concrete gebeurtenis of situatie. Sommige doelen hoeven niet op voorhand gepland te worden: zij enten zich op bepaalde ervaringen in het schoolleven. Naast de doelbewuste implementatie van het GFL is deze verschijningsvorm minstens zo belangrijk. We denken daarbij aan een actie waarvoor leerlingen en leraren zich engageren zoals vieringen en interculturele ontmoetingen. Soms vormen moeilijke situaties op school ook de aanleiding om stil te staan bij doelen uit het GFL. Leerlingen worden bijvoorbeeld geconfronteerd met onverwachte situaties, moeilijk te begrijpen gedrag ... Die uitdagingen vormen een vertrekpunt om zich te spiegelen aan onze visie op onze leerdoelen, die op hun beurt vertaald worden binnen het GFL. Het zijn ook mogelijke hefboomen om nog meer vanuit concrete 'problemen' de link te leggen naar het GFL in plaats van te vertrekken van mogelijke kaders.

4 Leerplandoelen

4.1 Kwetsbaar en beloftevol

Funderende ambitie: de leerlingen ontwikkelen op betekenisvolle manier de eigen identiteit.

Belang: Leerlingen bevinden zich in verschillende identiteitsgevoelige leeftijdsfasen waar ze fysiek en mentaal kwetsbaar zijn. Ze vergelijken zich bijvoorbeeld met referentiefiguren uit media of hun omgeving en hebben het moeilijk om de eigen identiteit te benoemen of te waarderen. Ze worstelen daardoor soms met hun vrijheid, met de mogelijkheid om ja of nee te zeggen. Ze hebben moeite met keuzes in hun jonge leven.

De school begeleidt de leerlingen in dit bewustwordingsproces van hun unieke identiteit. Zij creëert ruimte om zich kwetsbaar op te stellen en ondersteunt hen in hun groei volgens hun mogelijkheden. De school benadert daarom bij voorkeur elke leerling met een genereuze en geduldige zorg. Op die manier helpt zij leerlingen in de ontwikkeling van hun mentale veerkracht en weerbaarheid, waardoor ze zichzelf leren aanvaarden met hun mogelijkheden en beperkingen. Tegelijk houdt deze kwetsbaarheid ook een belofte in: leerlingen durven voor zichzelf opkomen en leren wat ze met hun leven en leren zullen doen.

Beleidscontext: Dit doel kadert in het schoolbeleid dat betrekking heeft op het welbevinden van leerlingen. Het verwijst onder meer naar thema's uit het vademecum zorgbreed en kansenrijk onderwijs, het fundament verbindend schoolklimaat en de bouwsteen welbevinden.

LPD 1.1 * De leerlingen ervaren de klas en de school als plaatsen waar ze kansen krijgen om zich te ontwikkelen als persoon.

- ✓ **(eerste graad)** De leerlingen voelen zich thuis in de klas als veilige omgeving waar ze zich via projecten en lesopdrachten ten volle kunnen ontwikkelen. Falen en fouten maken horen daar ongetwijfeld bij. Je hanteert bij die projecten en lesopdrachten een perspectief van erkenning en waardering, waarbij je de leerlingen uitdaagt om hun verantwoordelijkheid naar de toekomst toe op te nemen.
- ✓ **(tweede graad)** De leerlingen raken steeds meer betrokken bij het schoolgebeuren. Ze krijgen daarbij de kans om zich te uiten in creatieve projecten binnen en buiten de klas. Je stelt je waarderend en verdraagzaam op en laat bij conflicterende belangen zoveel mogelijk stemmen aan het woord.

LPD 1.2 De leerlingen drukken hun overtuiging en mening uit.

- ✓ **(eerste graad)** De leerlingen leren hoe ze hun mening op een respectvolle en bewuste manier kunnen verwoorden. Een veilige en open klasomgeving is van cruciaal belang: leerlingen krijgen daardoor het gevoel dat ze kunnen zijn wie ze zijn. Dankzij dat gevoel van veiligheid kunnen ze zich op een spontane en authentieke wijze uitdrukken.
- ✓ **(tweede graad)** De leerlingen kunnen hun mening over een welbepaald fenomeen onderbouwen en waar nodig bijsturen. Ze doen dat door op een open manier te luisteren naar de ander. Je begeleidt hen in dat proces door met hen onder andere verschillende vormen van argumenteren te verkennen.

LPD 1.3 * De leerlingen verwoorden hun eigen gevoelens en die van anderen in een gepaste uitdrukingsvorm.

- ✓ **(eerste graad)** De leerlingen durven hun eigen gevoelens bespreekbaar te maken of uit te drukken als ze daar behoefte aan hebben. Je helpt hen om de geschikte uitdrukingsvorm te vinden (taal, gedrag en beeld).
- ✓ **(tweede graad)** De leerlingen tonen begrip voor gevoelens van de ander en staan open voor de manier waarop anderen hun gevoelens verwoorden en uitdrukken.

LPD 1.4 * De leerlingen vragen hulp bij het leerproces en bij persoonlijke problemen.

- ✓ **Wenk eerste en tweede graad:** De leerlingen kunnen een hulpvraag formuleren en weten bij welk aanspreekpunt ze op school terecht kunnen. De leerlingen kunnen zich, via de klassenleraar en de leerlingenbegeleider, informeren bij instanties wanneer ze hulp nodig hebben: CLB, huisarts, JAC, AWEL, SENSOA. De school vervult hier een belangrijke doorverwijsfunctie.

4.2 Uniek en verbonden

Funderende ambitie: de leerlingen gaan bewust en zorgzaam om met anderen.

Belang: Leerlingen ontdekken en ontwikkelen hun unieke identiteit in hun verbondenheid met anderen. De relatie tot de ander creëert een rijkdom aan verhalen, gevoelens, gedachten, ervaringen en biedt grote kansen voor hun persoonlijke ontwikkeling. Op school leren leerlingen namelijk op een gastvrije en genereuze manier met elkaar omgaan. Ze mogen er fouten maken en er opnieuw beginnen. Met vallen en opstaan leren ze de dialoog met anderen aangaan: ze nemen de tijd om vragen te stellen, te reflecteren en empathisch vermogen te ontwikkelen. Ze verfijnen met andere woorden hun relationele en communicatieve vaardigheden. Dat zet hen aan tot perspectiefwisseling en tot het verbreden van hun wereld.

De nieuwe leeromgeving van de school speelt daarom een fundamentele rol in de ontwikkeling van de leerlingen. Ze hebben tijd en ruimte nodig om te ontdekken dat de school een goede plaats kan zijn om te leren en wat de informele en formele regels zijn die daarmee gepaard gaan. Als ze hun plaats gevonden hebben, worden ze uitgenodigd om te participeren in het schoolleven. Ze krijgen inspraak en benutten die op een goede en realistische manier.

Beleidscontext: Dit doel kadert binnen het schoolbeleid dat betrekking heeft op identiteit en diversiteit. Er zijn belangrijke linken met de visie van de school op relationele en seksuele vorming. Het doel verwijst onder meer naar thema's uit het vademecum zorgbreed en kansrijk onderwijs, en meer in het bijzonder de fundamenten diversiteit en verbindend schoolklimaat, waaronder de bouwsteen welbevinden.

LPD 2.1 * De leerlingen gedragen zich zorgzaam en respectvol in relaties.

- ✓ **(eerste graad)** Je staat met je leerlingen stil bij de wijze waarop ze zich kunnen gedragen in formele en informele relaties, met aandacht voor welbepaalde leefregels en afspraken. Dat gebeurt zowel op een verbale als op een niet-verbale manier.
- ✓ **(tweede graad)** Je laat je leerlingen via ervaringsgerichte werkvormen kennismaken met verbindende en respectvolle communicatie. Die communicatievormen bevestigen relaties en helpen om conflicten te vermijden en op te lossen. Leerlingen schenken aandacht aan de verwoording van eigen gevoelens en van die van anderen.
- ✓ **(tweede graad)** Je kunt je leerlingen helpen om verschillende feedbacktechnieken op een gerichte manier aan te wenden, alsook om regels en afspraken op een gepaste wijze toe te passen.

LPD 2.2 De leerlingen bewaken de fysieke en mentale grenzen en van zichzelf en van anderen op een gelijkwaardige en respectvolle manier.

- ✓ **(eerste graad)** Je leert je leerlingen ontdekken hoe ze op een constructieve manier hun eigen fysieke en psychische grenzen kunnen herkennen en aangeven. Hierdoor ontwikkelen ze de nodige weerbaarheid en veerkracht bij welbepaalde situaties en confrontaties. Ze leren opkomen voor hun eigen waarden en overtuigingen en kunnen ook anderen hierbij inspireren. Integriteit en authenticiteit staan hierbij centraal. Vrijwilligheid en toestemming staan in functie van zelfrespect, respect voor de andere en gelijkwaardigheid.

- ✓ **(tweede graad)** Waar in de eerste graad een integere houding ten opzichte van de eigen grenzen centraal staat, kunnen leerlingen in de tweede graad deze integriteit omzetten naar een oprechte zorg voor anderen. Zo kunnen ze bijvoorbeeld ook de grenzen van anderen herkennen, aanvaarden en respecteren. Je kunt hen hierbij laten kennismaken met verschillende ervaringsgerichte werkvormen waar leerlingen zich bewust worden van hun eigen waarden en overtuigingen. Dankzij deze werkvormen ontwikkelen ze ook een empathisch vermogen.

LPD 2.3 De leerlingen werken samen om bij te dragen aan een gemeenschappelijk resultaat.

- ✓ **(eerste en tweede graad)** Je verkent met je leerlingen de verschillende principes van goed samenwerken en je laat hen die toepassen in een groepswerk. Dat doe je door hen bijvoorbeeld bewust te leren nadenken over hun eigen mogelijkheden en beperkingen in relatie tot het doel. Je kunt hen laten reflecteren over hun eigen rol en inbreng in dat proces zodat een eerlijke taakverdeling mogelijk wordt. De leerlingen reflecteren daarbij over hun methode en hun doelstellingen, bewaken het proces, reflecteren over het geleerde om tot een besluit te komen. Doorheen de samenwerking met anderen moeten leerlingen ook bereid zijn om te leren met en van elkaar, bijvoorbeeld door op een open manier feedback te kunnen ontvangen en te geven.
- ✓ **(tweede graad)** De leerlingen zijn in staat om de criteria voor kwaliteitsvol groepswerk te benoemen en toe te passen, met aandacht voor het groepsproces (fasen, kansen en valkuilen). Daarbij kan je bijvoorbeeld verwijzen naar de cyclus voor samen leren, met begrippen zoals gemeenschappelijke doelbepaling, gemeenschappelijke bepaling van aanpak, gemeenschappelijke procesbewaking, gemeenschappelijke reflectie op de leeruitkomsten en gemeenschappelijke besluitvorming.

LPD 2.4 * De leerlingen nemen hun verantwoordelijkheid om betekenisvolle relaties met anderen op te bouwen en pest- en uitsluitingsgedrag te voorkomen.

- ✓ **(eerste graad)** Je ondersteunt leerlingen in het opbouwen van betekenisvolle relaties zodat pest- en uitsluitingsgedrag voorkomen kan worden.
- ✓ **(tweede graad)** Je leert de leerlingen hoe ze op een verantwoordelijke en duurzame manier pest- en uitsluitingsgedrag kunnen voorkomen.

LPD 2.5 * De leerlingen gaan constructief om met conflicten op school en in de klas.

- ✓ **(eerste en tweede graad)** Via werkvormen rond verbindende communicatie kan je de relaties tussen leerlingen bevestigen en beschermen, ook bij eventuele conflicten. De taal van verbindende communicatie helpt om gedachten, gevoelens en behoeften van leerlingen te verwoorden.
- ✓ **(tweede graad)** Je verkent met je leerlingen de betekenis van het begrip empathie. Je kunt bijvoorbeeld illustreren hoe een empathische attitude de basis vormt voor een authentieke toepassing van relationele vaardigheden (luisteren, zich openstellen voor, begrip hebben voor de gevoelens van anderen). De school en de klas maken deel uit van de wereld en zijn dus heel divers. Leerlingen komen daardoor tot het besef dat ze ongelijk

zijn. Maar kennis alleen is niet voldoende. Leerlingen ervaren ook gevoelens van onwennigheid en angst bij de confrontatie met anderen. Ze begrijpen dat die gevoelens normaal zijn als ze rekening houden met de verschillen tussen leerlingen. De leerlingen leren zichzelf ook beter kennen door diversiteit en identiteit als meerwaarde voor hun persoonlijke groei te erkennen.

- ✓ **(tweede graad)** Via ervaringsgerichte werkvormen kan je leerlingen relationele vaardigheden aanleren zoals actief luisteren, empathisch 'wachten', de eigen mening durven geven en zich emotioneel betrokken tonen.

4.3 Geëngageerd en verantwoordelijk

Funderende ambitie: de leerlingen engageren zich bewust op school en in de samenleving.

Belang: Leerlingen vormen tot persoon houdt in dat zij hun plaats kunnen vinden in de samenleving. De school is immers een afspiegeling van de maatschappelijke en culturele realiteit. Zij vormt bijgevolg een geprivilegieerde oefenplaats om te leren omgaan met verschil, armoede, diversiteit en andere maatschappelijke fenomenen. Op school komen leerlingen in contact met medeleerlingen van een andere socio-economische en culturele achtergrond. Dankzij die interculturele ontmoetingen leren zij omgaan met de identiteit en de diversiteit van zichzelf en van medeleerlingen.

Als geëngageerde en verantwoordelijke burgers werken leerlingen in hun diversiteit samen aan de katholieke dialoogschool. Een katholieke dialoogschool wil echter meer doen dan de bestaande ongelijkheid bevestigen. Zij wijst haar leerlingen de weg naar een diverse, duurzame en rechtvaardige samenleving. Binnen die context leren leerlingen dat hun denken en handelen er op termijn toe doet en dat ze hun verantwoordelijkheid moeten opnemen ten aanzien van de maatschappij. Ze leren dat ze kunnen meewerken aan verschillende maatschappelijke idealen waar zij zelf en de school voor willen gaan.

Beleidscontext: Dit doel kadert in het schoolbeleid dat betrekking heeft op maatschappelijk engagement, burgerschapsvorming, katholieke dialoogschool en de relatie identiteit-diversiteit. Het doel kan heel sterk verbonden worden met de pijlers en de werkvormen van inspirerend burgerschap. Ook thema's uit het vademecum zorgbreed en kansrijk onderwijs, en meer specifiek de fundamentele diversiteit en verbindend schoolklimaat (cf. de bouwstenen kwetsbaarheid en armoede en kinderrechten) hebben hier hun plaats.

LPD 3.1 * De leerlingen vormen een eigen mening over zichzelf, anderen en de samenleving en zijn bereid die bij te sturen.

- ✓ **(eerste en tweede graad)** Leerlingen creëren een eigen wereld binnen de stortvloed aan informatie die op hen afkomt. Ze doen dit via "likes", beelden van zichzelf en anderen, of via uitspraken en boude meningen op allerlei fora. Ze weten dat hun voorstelling, hun mening niet de juiste hoeft te zijn, maar kunnen heftig in discussie treden om het gelijk aan hun kant te krijgen. Je helpt je leerlingen om uit hun eigen wereld te breken door met hen op school nieuwe werelden te verkennen. Je doet dat door hen te laten dialogeren met klasgenoten, met leraren, maar ook door hen specifieke lesinhouden aan te bieden. Met andere woorden: in het verder geven van wetenschap, taal, techniek, cultuur, levensbeschouwing, wiskunde vormt een oudere generatie een nieuwe generatie. Die vorming is niet alleen kennisgericht, maar veronderstelt ook concrete ervaringen in

samenleving en wereld. In het eerste en het tweede jaar kan je met je leerlingen die eerste stappen zetten.

- ✓ **(eerste en tweede graad)** Je kan via ervaringsgerichte werkvormen leerlingen leren om te reflecteren over zichzelf en hen uitnodigen om mogelijke meningen en vooronderstellingen onder de loep te nemen.
- ✓ **(tweede graad)** Je leert leerlingen kritisch kijken naar zichzelf en naar hun relatie met de samenleving. Je kunt dat doen door je leerlingen aan te moedigen om grote en fundamentele vragen te stellen zoals: hoe kijk je naar de wereld waarin we leven, waarin iedereen ten volle thuishoort? Daarnaast kan je hen via ervaringsgerichte werkvormen laten omgaan met welbepaalde vragen en casussen rond complexe problemen zoals fake news, complottheorieën en de ecologische problematiek.

LPD 3.2 De leerlingen hanteren inspraak, participatie en besluitvorming, waarbij ze rekening houden met de rechten en plichten van iedereen.

- ✓ **(eerste en tweede graad)** Je verkent met je leerlingen het onderscheid tussen inspraak, participatie en besluitvorming. Je leert hen die begrippen aan zodat ze zicht krijgen op hun belangrijke rol in de school en daarbuiten. Je kunt hen daarna met specifieke acties confronteren zoals stemmen, petitieën organiseren, het inschakelen van verschillende media.
- ✓ **(eerste en tweede graad)** Je kunt inspraak, participatie en besluitvorming illustreren door te vertrekken vanuit concrete projecten binnen de school. Je verwijst daarbij voornamelijk naar voorbeelden uit de leefwereld van de leerlingen: klas, school, leerlingenraad, jeugdbeweging, sportvereniging en benefietacties.
- ✓ **(tweede graad)** De leerlingen gaan op een bewuste manier om met inspraak en participatie, zowel op school als in de samenleving. Je leert hen kritisch kijken naar verschillende vormen van samenleven en subculturen. Eventueel kan je hen zelf uitnodigen om initiatieven rond inspraak, participatie en besluitvorming op touw te zetten zoals bijvoorbeeld een open brief of een petitie.

LPD 3.3 * De leerlingen ontwikkelen een integere op rechtvaardigheid en duurzaamheid gerichte levenshouding.

- ✓ **(eerste en tweede graad)** Je doet je leerlingen beseffen dat duurzaamheid sterker gericht is op het zijn dan op het hebben. Om duurzame ontwikkeling te illustreren vertrek je van lokale gebeurtenissen en initiatieven.
- ✓ **(tweede graad)** Je leert de leerlingen hun omgeving koesteren als een kostbaar gegeven waar verstandig en voorzichtig mee omgegaan moet worden. Duurzaamheid heeft niet alleen betrekking op ecologische problemen, maar veronderstelt ook een zorgzame omgang met materialen, geld en dingen om zich heen. De verschillende werkvormen rond Community Service Learning en Educatie voor Duurzame Ontwikkeling kunnen in deze context bijzonder zinvol zijn: leerlingen engageren zich bewust voor een goed doel, en reflecteren daarbij over hun engagement.

LPD 3.4 Leerlingen werken mee aan de realisatie van een meer duurzame, rechtvaardige en inspirerende samenleving waar plaats is voor iedereen.

- ★ Rollen en verantwoordelijkheden van zichzelf en van de groep bij acties
 - ✓ **(eerste en tweede graad)** Je kunt je leerlingen meegeven dat duurzaamheid een bezorgde en kritische blik op de huidige samenleving veronderstelt. Via projecten of via specifieke thema's binnen je lessen kan je leerlingen leren om zorg te dragen en liefde te hebben voor de wereld waarin zij opgroeien. Je leert hen daarbij ook opkomen voor de toekomstige generaties.
 - ✓ **(eerste en tweede graad)** Je geeft dit vorm door leerlingen actie te laten ondernemen in concrete projecten. Je brengt duurzame ontwikkelingsdoelen onder de aandacht van leerlingen en hebt daarbij aandacht voor de 5 P's: planet, people, prosperity, peace en partnership.
 - ✓ **(tweede graad)** In deze leeftijdsfase leer je jongeren verder kijken dan de eigen leefwereld. Het is belangrijk dat ze zich betrokken voelen bij wat er gebeurt in de wereld, dichtbij of veraf. Ze worden uitgenodigd om kritisch naar die wereld te kijken, door soms een tegendraadse en onderbrekende houding aan te nemen. Ze krijgen de kans om zich te engageren voor een betere en duurzame samenleving. Dat engagement gaat verder dan een deelname aan acties en projecten.
 - ✓ **(tweede graad)** Je brengt leerlingen aandacht bij voor mensenrechten en kinderrechten vanuit het perspectief van sociale rechtvaardigheid.

4.4 Mediabewust en mediawijs

Funderende ambitie: de leerlingen gaan bewust en zorgzaam om met media.

Belang: Ontegensprekelijk oefenen sociale media een sterke invloed uit op de persoonsvorming van jonge mensen. Het klikt tussen hen en de media. Het internet – vaak meer dan de school – ontsluit facetten van hun wereld. Pubers bevinden zich daardoor in een kwetsbare levensfase. Doordat ze sterk door de media beïnvloed worden, kunnen ze het slachtoffer worden van slechte intenties bij leeftijdsgenoten, volwassenen of bedrijven. Pesterijen, racisme en andere vormen van geweld gebeuren tegenwoordig vaak online. Daarnaast komen jongeren in contact met nieuwe vormen van marketing en wordt persoonlijke informatie gebruikt voor het aanbieden van gepersonaliseerde reclame. De fragiele positie van de jongere in die context moeten we dus ernstig nemen. Het gebruik van de media wordt echter niet alleen beschouwd als een bedreiging, maar als een leerkans. Kwetsbaarheid wordt belofte. Leerlingen leren zorgzaam en kritisch, maar ook creatief en duurzaam met de media omgaan.

Beleidscontext: het doel kadert in het schoolbeleid dat betrekking heeft op het omgaan met (sociale) media, digitalisering en privacybeleid. Onderliggende doelen zijn nauwe verbonden met doelen uit het gemeenschappelijk leerplan ICT.

LPD 4.1 De leerlingen beoordelen de invloed van media op zichzelf en op de samenleving.

★ Mediatisering en informatisering van samenleving, economie en arbeidsmarkt

Rol van de media in beeldvorming

Bouwstenen van beeldgeletterdheid

- ✓ **(eerste graad)** De leerlingen tonen inzicht in de manier waarop beelden tot stand komen en de rol van de media erin.
- ✓ **(tweede graad)** De leerlingen leren verstandig en kritisch omgaan met digitale reclameboodschappen en sociale media als voorbeeld van beeldgeletterdheid (bv. politici die zich op *tiktok* begeven). Je leert leerlingen kritische omgaan met digitale reclame.

LPD 4.2 De leerlingen gebruiken media op een juridisch en correcte manier met aandacht voor privacyregels, auteursrecht en portretrecht en voor ethische en sociaal aanvaardbare gedragsregels.

BG - De leerling gebruikt media met aandacht voor privacyregels, auteursrecht en portretrecht en voor aangereikte ethische en sociaal aanvaardbare gedragsregels.

- ✓ **(basisgeletterdheid)** De nadruk ligt op het toepassen van de regels van de digitale wereld, niet op het inzicht erin. Dat gebeurt ook steeds in betekenisvolle situaties.
- ✓ **(eerste graad)** In de eerste graad zijn veel leerlingen normgevoelig. Normen en afspraken worden vastgelegd.
- ✓ **(tweede graad)** In de tweede graad ontwikkelen leerlingen een gevoeligheid voor reflectie en waarden: waarom zijn afspraken en normen belangrijk voor zichzelf en wat is het maatschappelijk belang ervan?

LPD 4.3 De leerlingen beoordelen doel, mogelijkheden en risico's van hun eigen en andermans gebruik van media en internet voor de (digitale) identiteit zowel van zichzelf als van anderen.

★ Digitale identiteit: e-identiteit en e-reputatie

BG - De leerling beoordeelt doel, mogelijkheden en risico's van zijn eigen mediagedrag en de eigen digitale identiteit vanuit een inzicht in relevante beveiligingsrisico's en privacyaspecten.

- ✓ **(basisgeletterdheid)** De leerling beoordeelt enkel het eigen - dus niet andermans - mediagedrag. De beoordeling gebeurt steeds in betekenisvolle situaties.
- ✓ **(eerste en tweede graad)** Je wijst leerlingen op de intellectuele, communicatieve en sociale mogelijkheden van de nieuwe media. Je vertrekt vanuit een positief verhaal: de grote kansen die digitale media bieden op technologisch en menselijk vlak.
- ✓ **(eerste graad)** Je laat leerlingen voorbeelden geven van goed mediagebruik vanuit hun leefwereld. Je laat hen voor zichzelf nagaan of hun eigen mediagedrag 'verantwoord' is.

Ze zien in dat gebruik van media verrijkende mogelijkheden voor hun persoonlijke ontwikkeling biedt. Ze zien ook in dat excessen hun lichamelijke en mentale gezondheid kunnen bedreigen. Ze tonen aan dat hun mediagebruik op een evenwichtige manier de ontwikkeling van hun persoon versterkt.

- ✓ **(eerste en tweede graad)** Je maakt leerlingen bewust van het feit dat: internetgebruik sporen nalaat; foto's/teksten die hun relevantie kunnen hebben vandaag terug te vinden zijn in de toekomst; wachtwoorden best veilig zijn; het voor het gebruik van sociale media aan te raden is zich te beveiligen via de instellingen; de aard van berichtgeving best spoort met het soort van contact (familie, vrienden, onbekenden); het bij het aanmaken van accounts belangrijk is na te denken over de informatie die doorgegeven mag worden. Met betrekking tot malware, spam, cookies hebben de leerlingen aandacht voor: bescherming tegen malware; omgang met spam, mails van onbekenden, verdachte links of bijlagen; invloed van zoekgedrag op cookies; het belang van back-ups. Je maakt leerlingen ervan bewust dat ze bij gebruik van apps de toegang van de apps tot andere toepassingen zelf bepalen.
- ✓ **(eerste en tweede graad)** Je maakt leerlingen attent voor omgaan met sociale media, online pesten, seks, ting en leert hen de instanties kennen waarbij ze hulp kunnen zoeken.
- ✓ **(tweede graad)** Je wijst leerlingen op de mogelijke negatieve gevolgen van het gebruik van media op fysieke gezondheid. In de tweede graad zijn leerlingen in staat meer systematische en preventief risico's van mediagebruik te beoordelen en te vermijden. Je sterkt hen ook in de communicatie over her mediagebruik met andere leerlingen. Je maakt hen attent op gevaren van mediaverslaving en excessief mediagebruik. Je kan leerlingen ondersteunen in het verkennen van kansen en bedreigingen van een digitale identiteit in hun identiteitsontwikkeling.

4.5 Ondernemend en creatief

Funderende ambitie: de leerlingen ontwikkelen hun creativiteit en ondernemingszin in de praktijk.

Belang: Het is belangrijk dat jongeren initiatief durven nemen en dat op een veilige manier kunnen doen. Het funderend leerplan scheidt die mogelijkheid. Jonge mensen worden in de school uitgenodigd om veelvuldig voor initiatief te kiezen waardoor ze psychologische vrijheid kunnen ervaren. Ze worden uitgenodigd om hun keuzes ook te realiseren in de praktijk. Zo krijgen ze op een unieke manier de kans ideeën in realisaties om te zetten. Ze houden daarbij rekening met anderen en komen tot het besef dat hun initiatieven niet alleen henzelf, maar ook anderen beter kunnen maken. Ondernemingszin prikkelt verbeelding en creativiteit. Het gaat daarbij niet om het realiseren van een individuele fantasie. Een verbeeldend initiatief verbindt jonge mensen met andere mensen en met de samenleving waarin ze leven. Door te ondernemen leren leerlingen zichzelf, de anderen en de wereld beter begrijpen.

LPD 5.1 De leerlingen doorlopen een creatief denkproces waarbij ze een zelfgekozen idee onderzoeken en vorm geven in de praktijk.

- ✓ **(eerste en tweede graad)** Je stimuleert leerlingen om iets origineels en vernieuwends bedenken. Je helpt hen de uitvoerbaarheid van hun ideeën onderzoeken. Je begeleidt hen om een zelfgekozen idee stapsgewijs uit te werken.
- ✓ **(eerste en tweede graad)** In de eerste fase van het creatief denkproces gebruiken leerlingen aangereikte technieken zoals brainstorm om een veelheid aan ideeën te bekomen. Die fase noemen we de divergerende fase. De uitdaging kan een open situatie zijn (“Wat als we nu eens ...?”), een probleem (al dan niet vakgebonden) of een doel (bv. een klasuitstap) zijn. Leerlingen komen op die manier ook valkuilen van creatief denken op het spoor.
- ✓ **(eerste en tweede graad)** De tweede fase is de convergerende fase waarbij leerlingen hun ideeën clusteren, combineren, selecteren en evalueren a.d.h.v. aangereikte criteria. Dat veronderstelt bij de leerlingen inzicht in en het ontwikkelen van een voorkeur voor criteria om de uitvoerbaarheid van een idee af te toetsen zoals tijd en middelen, meerwaarde, duurzaamheid, ethische principes.
- ✓ **(eerste en tweede graad)** In de derde fase werken leerlingen het idee uit. Er is ruimte om te experimenteren, om de planning bij te sturen of overboord te gooien en opnieuw te beginnen en om te mislukken. Het belangrijkste is wat leerlingen geleerd hebben over hun eigen talenten en eventueel die van anderen. Voor de uitwerking maken leerlingen gebruik van hulpmiddelen zoals informatie, gereedschappen, grondstoffen, van planningstechnieken zoals stappenplan en tijdspad. Ze houden rekening met de gevolgen van hun keuzes op korte en lange termijn. Ze gebruiken een kwaliteitssysteem of een werkwijze zoals PDCA : “plan, do, check, act”.
- ✓ **(tweede graad)** Je bouwt verder op de eerste en tweede graad met dat verschil dat er in de eerste graad vertrokken wordt van vooraf aangereikte methodes of technieken. In de tweede graad is de leerling in staat om ook los van de aangereikte methode effectief initiatief te nemen.
- ✓ **(tweede graad)** Je kan het doel als een kijkwijzer gebruiken om projecten binnen en buiten de vakken kwaliteitsvol te implementeren.
- ✓ **(tweede graad)** In de eerste graad leerden leerlingen vanuit een idee te komen tot een geslaagd product via een aantal te doorlopen fasen. In de tweede graad is de aangeboden systematiek enkel richtinggevend. In realiteit verloopt een creatief ontwikkelingsproces vaak minder eng doelgericht, beheersbaar en systematisch. Belangrijk is vooral dat leraren leerlingen procesmatig leren werken en hen ondersteunen en sturen in de vele en diverse manieren waarop zij initiatief ontwikkelen en uitvoeren.

4.6 Geïnfomeerd lerend

Funderende ambitie: de leerlingen verwerven en verwerken informatie.

Belang: Het proces van informatieverwerking en -verwerking, van aanreiken van informatie tot het verwerken, gebruiken en bewaren ervan is een fundament van onderwijs en leren. Het behoort tot de eigenheid van elk vak, maar overstijgt tegelijkertijd alle vakken. Het is van belang dat lerarenteams nagaan hoe ze ervoor kunnen zorgen dat het complexe proces effectief en kwaliteitsvol gebeurt. Dat vergt een aantal overkoepelende afspraken die aan de hand van de onderliggende doelen gemaakt worden, maar ook expertise en pedagogische tact die het de leraar mogelijk maken informatieverwerking en -verwerking aan te passen aan vak en leerling.

LPD 6.1 De leerlingen zoeken informatie op in bronnen en gebruiken daarbij een geschikte zoekstrategie.

BG - De leerling zoekt informatie op in digitale bronnen en gebruikt daarbij een aangereikte zoekstrategie.

- ✓ **(basisgeletterdheid)** De nadruk ligt op digitale bronnen en informatie in betekenisvolle situaties. De zoekstrategie wordt aangereikt. De leerling hoeft dus niet te kiezen uit een aantal zoekstrategieën. In vergelijking met het bovenliggende leerplandoel is er dus ook geen inzicht nodig in soorten zoekstrategieën. Het is de bedoeling dat de leerling zich een weg kan banen in de grote hoeveelheid informatie die via tal van kanalen aangeboden wordt.
- ✓ **(eerste graad)** Je kan in de eerste graad best de informatievraag zelf aanreiken. Het gaat om digitale en niet digitale bronnen zoals internet, tijdschrift, boek. De leerling kan kiezen uit aangeboden zoekstrategieën zoals trefwoord, synoniem, auteur. De leerlingen selecteren de bronnen, digitaal en niet-digitaal, die geschikte informatie bevatten over wat ze zoeken.
- ✓ **(eerste en tweede graad)** Bij het zoeken op internet laat je leerlingen nadenken over een zoekopdracht: wat is zinvol en wat is niet zinvol (bv. hoofdletters, woordvolgorde, lidwoorden). Je laat leerlingen hun zoekresultaten beoordelen aan de hand van kop, infotekst, url, datum. Je helpt hen daarbij door verschillende bronnen aan te reiken en gerichte vragen te stellen.
- ✓ **(tweede graad)** De leerlingen slagen erin een complexere zoekopdracht op meer zelfstandige wijze uit te voeren.

LPD 6.2 De leerlingen gebruiken verklarende en oriënterende overzichten.

- ✓ **(eerste en tweede graad)** De leerlingen maken kennis met oriënterende overzichten om informatie in bronnen te vinden: inhoudstafel, register, navigatietools, en met verklarende overzichten om informatie te vinden: legenda, schaal, oriëntatie van een kaart, determineertabel.

- ✓ **(tweede graad)** In de tweede graad kunnen leerlingen verklarende en oriënterende overzichten meer geïntegreerd gebruiken. Ze zijn zelf in staat om een doelgerichte en betekenisvolle keuze te maken in het gebruik van die overzichten.

LPD 6.3 De leerlingen beoordelen geselecteerde bronnen en informatie op bruikbaarheid, correctheid en betrouwbaarheid.

BG - De leerling beoordeelt aan de hand van aangereikte richtvragen de geselecteerde digitale bronnen en informatie op bruikbaarheid, correctheid en betrouwbaarheid.

- ✓ **(basisgeletterdheid)** De nadruk ligt op digitale bronnen en informatie in betekenisvolle situaties. Verder is er geen verschil met het bovenliggende leerplandoel.
- ✓ **(eerste en tweede graad)** Je laat de leerlingen de bruikbaarheid van een bron beoordelen, dat is de mate van geschiktheid van de bron voor het doel waarvoor je ze wil gebruiken.
- ✓ **(eerste en tweede graad)** Je laat de leerlingen de correctheid van een bron beoordelen. Ze stellen zich de vraag: is wat in de bron staat feitelijk juist? Staan er geen fouten in de bron? Het kan ook gaan om de morele, sociale, politieke correctheid van een bron.
- ✓ **(eerste en tweede graad)** Je laat leerlingen de betrouwbaarheid van een bron beoordelen. Betrouwbaarheid is de mate van eerlijkheid en geloofwaardigheid van een bron. Cruciaal is de mogelijkheid om te kunnen controleren waar de tekst en de informatie in de tekst vandaan komen. Leerlingen stellen zich vragen als: wie is de auteur? Wat is het doel van de bron? Wanneer kwam de bron tot stand?
- ✓ **(eerste graad)** In de eerste graad doe je dat op eenvoudige wijze aan de hand van richtvragen met betrekking tot bruikbaarheid, correctheid en betrouwbaarheid. De oefening hoeft nog niet grondig te gebeuren, maar leerlingen worden zich wel bewust van verschillen tussen bronnen in zake bruikbaarheid, correctheid en betrouwbaarheid.
- ✓ **(eerste en tweede graad)** Het gaat om digitale en niet digitale bronnen zoals teksten, raadpleegbare gegevens, resultaten van eigen metingen, experimenten, observaties
- ✓ **(tweede graad)** In de tweede graad is de leerling zelfstandiger in staat de check uit te voeren. Hij hanteert criteria die hem in staat stellen om na te gaan of bronnen bruikbaar, correct en betrouwbaar zijn.
- ✓ **(tweede graad)** Correctheid, betrouwbaarheid en bruikbaarheid bekijk je met je leerlingen best samen. Ze beïnvloeden elkaar voortdurend.

LPD 6.4 De leerlingen verwerken informatie uit verschillende bronnen tot een samenhangend en bruikbaar geheel.

- ★ Leeractiviteiten om informatie te verwerken: selecteren, analyseren, relateren, concluderen en structureren

BG - De leerling verwerkt digitale informatie uit één of een beperkt aantal bronnen in antwoord op een informatievraag

- ★ Leeractiviteiten om informatie te verwerken: selecteren, analyseren en concluderen
 - ✓ **(basisgeletterdheid)** De nadruk ligt op digitale bronnen en informatie in betekenisvolle situaties. In vergelijking met het bovenliggende leerplandoel ligt de nadruk niet op verwerking tot een samenhangend geheel maar enkel op het toepassen van methodes van verwerking: selectie, analyse en conclusie
 - ✓ **(eerste graad)** Om informatie verwerken hanteren leerlingen strategieën die orde scheppen in de informatie. In de eerste graad zijn die afzonderlijke cognitieve vaardigheden niet altijd sterk ontwikkeld bij alle leerlingen. Je hoeft ze ook niet als afzonderlijke vaardigheden te exploreren. Belangrijk is dat leerlingen leren door het bos de bomen zien en een strategie ontwikkelen om orde in de complexiteit van de aangeboden informatie te scheppen.
 - ✓ **(eerste en tweede graad)** Het verwerken tot een samenhangend geheel doe je best aan de hand van een aangereikte structuur. Dat samenhangend geheel kan verschillende vormen aannemen: een schriftelijke of mondelinge samenvatting, een mindmap, een tekening. Het verdient aanbeveling om die verschillende vormen met je leerlingen te exploreren en alle belangrijke vormen van verwerking aan bod te laten komen. Een aantal vormen (bv. het maken van een samenvatting) kan de cognitieve vaardigheid van sommige leerlingen in de eerste graad overstijgen. In dat geval hoef je die vorm niet te gebruiken.
 - ✓ **(tweede graad)** In de tweede graad realiseren leerlingen dat op zelfstandige wijze, maken ze een keuze. Ze hebben daarbij ook aandacht voor ethische aspecten bij het verwerken van informatie.

LPD 6.5 De leerlingen nemen notities bij het lezen en beluisteren van teksten.

- ✓ **(eerste graad)** Dit leerplandoel moet je bereiken in de A-stroom, het is geen verplichting voor de B-stroom. Toch is het de ambitie om alle leerlingen in de eerste graad eenvoudige notities te leren nemen.
- ✓ **(eerste en tweede graad)** Het doel is een specifieke toepassing van schrijven, een vaardigheid die in het vak Nederlands wordt aangeleerd en kennis, inzicht en strategieën veronderstelt.
- ✓ **(eerste en tweede graad)** Kunnen notities nemen veronderstelt ook functioneel gebruik van inzicht in taalsysteem.
- ✓ **(tweede graad)** Het is je ambitie om alle leerlingen in de tweede graad eenvoudige notities te leren nemen. Je stemt wat je verwacht af op de mogelijkheden van de leerling.

Er zijn daarbij grote verschillen tussen leerlingen. De aanpak kan dan ook grondig verschillen.

- ✓ **(tweede graad)** De aard van de notities en de criteria die je hanteert om tot goede notities te komen kan verschillen per finaliteit en per vak. Je hebt daarbij aandacht voor woordenschat binnen vaktaal, frequente en minder frequente woorden.
- ✓ **(tweede graad)** Notities nemen veronderstelt een inzicht in het taalsysteem. Daarvoor vertrek je van schrijven, een vaardigheid die inzicht en strategieën veronderstelt die in Nederlands worden aangeleerd.
- ✓ **(tweede graad)** Specifiek bij het noteren is het gebruik van afkortingen, symbolen en telegramstijl, maar dat kan zeer persoonlijk zijn en hoeft niet te voldoen aan afgesproken codes. Iedereen vindt gaandeweg zijn manier om notities te nemen.
- ✓ **(tweede graad)** Niet de vorm van de notities is de essentie van wat je wil bereiken. Belangrijk is vooral dat een leerling erin slaagt om op een eigen manier te noteren en zich te informeren en erover te communiceren.

LPD 6.6 De leerlingen presenteren verwerkte informatie

- ✓ **(eerste en tweede graad)** Je doet dat aan de hand van een aangereikte presentatiemethode, zowel digitaal als niet-digitaal, bijvoorbeeld een digitale voorstelling, grafiek, maquette, muzische expressie. Een digitale presentatie veronderstelt een aantal digitale basisvaardigheden.
- ✓ **(tweede graad)** In de tweede graad zijn de leerlingen beter in staat om zelf een presentatiemethode te kiezen.
- ✓ **(tweede graad)** Je leert leerlingen bij de presentatie indien nodig op een correcte manier aan bronvermelding te doen.

LPD 6.7 De leerlingen ordenen en bewaren informatie.

BG - De leerling bewaart en ordent informatie digitaal volgens een aangereikte structuur.

- ✓ **(basisgeletterdheid)** De nadruk ligt op digitaal beheer van informatie in betekenisvolle situaties. Verder is er geen verschil met het bovenliggende leerplandoel.
- ✓ **(eerste en tweede graad)** Je leert de leerlingen informatie beheren aan de hand van een aangereikte structuur. Je hanteert de basisregels en criteria voor het goed beheren van informatie.
- ✓ **(eerste en tweede graad)** Informatiebeheer kan zowel digitaal als niet digitaal en betreft ordeningstechnieken zoals mappenstructuur, ordening via thema. Het gaat ook over bewaartechnieken zoals niet-digitale bewaarsystemen, stick of cloud.
- ✓ **(eerste en tweede graad)** Digitaal beheer van informatie veronderstelt een aantal digitale basisvaardigheden.
- ✓ **(tweede graad)** Je stimuleert leerlingen verder om zelf na te denken over een geschikte manier om informatie te beheren en te ordenen.

LPD 6.8 De leerlingen gebruiken school- en vaktaal in functie van het leerproces.

- ✓ **(eerste graad)** Je begeleidt leerlingen in het gebruik van schooltaal. Schooltaal is belangrijk voor schoolsucces. Je hebt er een uitgebreide woordenschat voor nodig, die niet automatisch aanwezig is bij alle leerlingen. Schooltaal kan aangeleerd en geoefend worden.
- ✓ **(eerste en tweede graad)** Schooltaal kan je ook gebruiken om leerstof over te dragen en te verwerken. Schooltaal behelst vaak het begrijpen van abstracte begrippen (bv. kenmerk, functie), functiewoorden (bv. ten eerste, daarna, vervolgens) en instructiewoorden (bv. bespreek, verklaar). Die laatste soort noemen we ook wel eens instructietaal.
- ✓ **(eerste en tweede graad)** Vaktaal (of domeinspecifieke taal) is de kennis van domeinspecifieke terminologie, symbolen en voorstellingen die nodig is om zich in een bepaald vak (of domein) te bekwamen.
- ✓ **(eerste en tweede graad)** Je hebt aandacht voor taalgericht vakonderwijs dat de talige vorming van de leerling ondersteunt. Taalgericht vakonderwijs bouwt op drie kenmerken: context, interactie, taalsteun.
- ✓ **(tweede graad)** Vanaf de tweede graad wordt vaktaal nog veel sterker door studierichting en finaliteit bepaald. Het verwerven van kennis van specifieke vaktaal die te maken heeft met beroep of sector is daarbij van belang.

4.7 Bewust en betekenisvol lerend

Funderende ambitie: de leerlingen nemen het eigen leren in handen en maken betekenisvolle keuzes.

Belang: Leren laat zich niet dwingen en vereist persoonlijke betrokkenheid en keuzes van de leerling. Of en hoe een leerling leert, is een samenspel van factoren zoals zelfkennis, eigen capaciteiten, schoolklimaat, de leraar, de interesse voor een specifiek vakdomein. Zich bewust worden van eigen voorkeuren en interesse, van sterktes en zwaktes is voor leerlingen een aanzet om te begrijpen waarom zij zich al dan niet betrokken voelen bij een opdracht, waarom ze een bepaalde leerstrategie hanteren en wat ervoor zorgt dat ze zich al dan niet inzetten en volharden.

Het leren van de leerling gebeurt in functie van de eigen toekomst. Leerlingen ontdekken waar hun interesses liggen hoewel die nog sterk kunnen evolueren. Ze krijgen zicht op eigen mogelijkheden en beperkingen.

Vanuit het GFL worden scholen aangemoedigd om die ontdekkingsstocht te begeleiden. Bedoeling is jonge mensen de kans te geven eigenaarschap te verwerven over de eigen onderwijsloopbaan en over de keuzes die ze in dat verband samen met leraren maken.

Een belangrijke opmerking vooraf: zelfs als je ervoor kiest om expliciete uren 'leren leren' in te richten blijft de inbedding in vakken het belangrijkste. Je kan 'leren leren' niet zien als iets generieks of iets dat je kan doorschuiven naar een andere leraar, het is per definitie een gedeelde verantwoordelijkheid.

Het vermogen tot 'leren leren' ontwikkelt traag en laat en verschilt van leerling tot leerling. Belangrijk is bij de realisatie van het doel de individuele leerling en zijn mogelijkheden als uitgangspunt te nemen. Op maat

steunen, sturen en inspireren is daarbij effectiever dan de lat kunstmatig voor elke leerling gelijk te willen leggen.

Beleidscontext: het doel kadert in het schoolbeleid dat betrekking heeft op leren en onderwijsloopbaanbegeleiding. Het houdt verband met thematieken uit het vademecum zorgbreed en kansrijk onderwijs, bouwsteen onderwijsloopbaan.

LPD 7.1 De leerlingen beoordelen eigen voorkeuren, interesses, mogelijkheden en beperkingen met betrekking tot leren en studeren, vakken en studiedomeinen.

- ✓ **(eerste en tweede graad)** Je laat leerlingen nadenken over de eigen voorkeuren en interesses voor vakken en studiedomeinen. Je laat hen nadenken over de eigen mogelijkheden en beperkingen. Je helpt hen in het reflecteren over de eigen houding, het eigen gevoel, de eigen motivatie, de eigen perceptie van de moeilijkheid en meerwaarde van een vak of domein.
- ✓ **(tweede graad)** Je laat leerlingen nadenken over de eigen voorkeuren en interesses binnen de gekozen studierichting en de verschillende vakken die er aan bod komen.

LPD 7.2 De leerlingen kunnen hun leren plannen en organiseren, en gebruiken studievvaardigheden en leerstrategieën op een betekenisvolle manier.

- ✓ **(eerste en tweede graad)** Als je in een vak iets nieuws aanleert dan is het van belang dat je dat op een manier doet die leerlingen kansen biedt om optimaal om te leren. Dat houdt in dat je voorkennis activeert, expliciete instructie geeft over de aan te leren strategie, de strategie kan voordoen, ervoor zorgt dat leerlingen de strategie onthouden, leerlingen begeleidde oefeningen geeft.
- ✓ **(eerste en tweede graad)** Voorkennis stuurt leren aan. Als een leerling geen specifieke voorkennis heeft, is er ook meer ondersteuning nodig in het leren van de nieuwe domeinspecifieke inhoud.
- ✓ **(eerste en tweede graad)** Je kan inzetten op verschillende ondersteunende strategieën. Dat betekent dat je leerlingen begeleidt bij het zelfstandig structureren, zichzelf vragen stellen bij de leerinhoud, memoriseren, herhalen, selecteren, relateren, toepassen, inoefenen, spreiden.
- ✓ **(eerste en tweede graad)** Je leert maar leren door 'iets' te leren. Dus in elk vak is er domeinspecifieke inhoud nodig om te 'leren leren'. Zo zal bij 'begrijpend lezen' (denk terug aan wat je las, voorspel wat er gaat komen, vat paragraaf samen ...) de strategie direct moeten verbonden worden aan de inhoud van een bepaald vak. Als je te sterk focust op de strategie los van inhoud, wordt die snel vergeten.
- ✓ **(eerste en tweede graad)** Ook de transfer van leerstrategieën van het ene vak naar het andere gebeurt niet spontaan. Opnieuw kan je als leraar ondersteuning bieden..
- ✓ **(eerste en tweede graad)** Je kan die strategieën gericht ondersteunen: van volledig voor ingevuld door leraar naar volledig zelfstandig.

- ✓ **(eerste en tweede graad)** Stem grondig af met je collega's. Een gelijkgerichte aanpak loont. Overdaad kan ook schaden.
- ✓ **(eerste en tweede graad)** Dat houdt in dat je voorkennis activeert, expliciete instructie geeft over de aan te leren strategie, de strategie kan voordoen, ervoor zorgt dat leerlingen de strategie onthouden, leerlingen begeleide oefeningen geeft maar ook leerlingen zelfstandig laat oefenen, leerlingen laat reflecteren over de gebruikte strategie. Leerlingen testen zichzelf als voorbereiding op een toets; ze leren een samenvatting maken voor praktijkvakken. Laat leerlingen voldoende oefenen en voldoende tijd om te ontdekken hoe ze tot een betere praktijk kunnen komen.
- ✓ **(tweede graad)** Waar dit in de eerste graad nog sterk gestuurd gebeurde, wordt de leerling in de tweede graad gestimuleerd om dit onder begeleiding meer zelfstandig aan te pakken.

LPD 7.3 De leerlingen verwerven metacognitieve kennis en vaardigheden en zetten die in bij het leren.

- ✓ **(eerste en tweede graad)** Je staat stil bij het onderscheid tussen metacognitieve kennis en vaardigheden
- ✓ **(eerste en tweede graad) (aandachtspunt: reflectie)** Leerlingen ontwikkelen bij het leren een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen en gedragingen een rol spelen maar nog in balans zijn. Subjectieve opvattingen kunnen daarbij op hardnekkige manier het leerproces beïnvloeden. Het gevoel, de motivatie, de perceptie van de moeilijkheid en meerwaarde van een bepaald vak, de relaties met leraren en medeleerlingen kunnen een rol spelen in hoe leerlingen zich gedragen. Leeropvattingen kunnen hardnekkig zijn maar kunnen bijgestuurd worden.
- ✓ **(eerste graad)** Het is dus van groot belang om leerlingen zicht te doen krijgen op hun leeropvattingen bij bepaalde vakken om die eventueel te kunnen bijsturen. Metacognitieve vaardigheden, het eigen leren kunnen beoordelen en bijsturen zijn bij vele leerlingen in de eerste graad eerder zwak ontwikkeld. Zij hebben vaak moeite met plannen, regelen, controleren en kiezen. Leerlingen zijn vaak concreet en opportunistisch bezig. Zij overzien dan ook enkel korte termijnconsequenties. Dat kan te maken met neurologische rijping en kan de leerlingen dan ook niet kwalijk genomen worden. Het heeft dan ook geen zin om verder te willen springen dan kan. In kleine stapjes en door middel van beperkte opdrachten leer je leerlingen nadenken over hun leren.
- ✓ **(eerste en tweede graad)** Je laat leerlingen samen nadenken over de manier waarop zij leren. Vaak zullen leerlingen hun leerstrategie gemakkelijker aanpassen wanneer ze dat samen kunnen doen. Je zet leerlingen aan tot samen nadenken over hoe ze leren en laat hen samen bedenken hoe ze beter kunnen leren. De sociale beïnvloeding zal ook de motivatie versterken.
- ✓ **(eerste en tweede graad)** Je laat hen uitleggen waarom ze iets op een bepaalde manier leren en wat er voor hen werkt of niet werkt. Wat voor de ene leerling werkt, werkt niet automatisch ook voor een andere.

- ✓ **(eerste en tweede graad)** Je geeft zelf een illustratie van het opwekken van metacognitieve kennis door bijvoorbeeld tijdens een les even te stoppen en de vraag stellen 'waarover hebben we het de laatste vijf minuten nu weer gehad' ?
- ✓ **(tweede graad)** In de tweede graad zetten we in op versterkt eigenaarschap en zelfstandigheid bij het in handen nemen van het eigen leren. Dat betekent dat leerlingen
 - leerstrategieën kunnen benoemen;
 - weten wanneer ze welke strategieën kunnen inzetten;
 - weten hoe de strategie werkt en waarom;
 - de nadelen overwegen als ze een strategie niet zouden gebruiken;
 - weten hoe je de strategie moet toepassen voor een specifieke taak.
- ✓ **(eerste en tweede graad)** Nadenken over leerstrategieën kan je op een gestructureerde en gefaseerde manier aan leerlingen aanleren:
 - Hoe plan ik mijn leren?
 - Hoe ga ik te werk?
 - Hoeveel tijd ga ik besteden aan deze taak?
 - Welke bronnen heb ik nodig?
 - Heb ik nog ooit zoiets gedaan en hoe ging dat dan?
 - Wat weet ik nog van voorbeelden?
 - Hoe monitor ik mijn leren? Hoe krijg ik zicht op de effectiviteit ervan? Levert het op wat ik ervan verwacht?
 - Kan ik vragen beantwoorden?
 - Heb ik andere technieken nodig? Daagt het mij uit?

LPD 7.4 De leerlingen denken aan de hand van interne en externe, stabiele en veranderlijke factoren na over de mate waarin ze succesvol kunnen leren.

- ✓ **(eerste graad)** Omdat reflecteren over het doorlopen proces en het resultaat zowel tussentijds als op het einde belangrijk is, kan je reflectiemomenten afspreken met de leerlingen. In de eerste graad gebeurt dat best op vaste aan de hand van door de leraar of het lerarenteam opgestelde evaluatiecriteria. Je stimuleert leerlingen om op vaste en strategisch goed gekozen momenten stil te staan bij hun leren en bij het resultaat ervan. Je vraagt leerlingen wat goed en minder goed gaat om op die manier hun leren te evalueren. Zij worden aangemoedigd om de informatie die ze daaruit halen positief in te zetten. Je begeleidt hen erbij. De doorsnee leerling in de eerste graad is niet in staat om dat zelfstandig te doen.
- ✓ **(eerste en tweede graad)** Je probeert leerlingen tot een vorm van zelfevaluatie te brengen, ook al besef je dat dat moeilijk is voor de leerling en heb je oog voor de weerstanden die leerlingen daarbij ontwikkelen.
- ✓ **(eerste en tweede graad)** Je kan een leerling tot het inzicht laten komen waar zijn moeilijkheden zich situeren maar vooral wijs je hem op de mogelijkheden die er voor hem zijn.
- ✓ **(eerste en tweede graad)** Om dit leerplandoel te realiseren helpt het dat leerlingen inzicht krijgen in het feit dat ze de oorzaken van sterktes en zwaktes kunnen toewijzen

aan externe factoren (= externe attributie) of aan zichzelf (= interne attributie). Je kan in bepaalde gevallen anderen zoals leerlingenbegeleiders, ouders in dat proces betrekken.

- ✓ **(eerste en tweede graad)** Je laat leerlingen inzien dat sommige factoren die het leerresultaat bepalen stabiel zijn maar dat andere factoren kunnen veranderen en leerlingen eraan kunnen werken.
- ✓ **(eerste graad)** In de eerste graad zal dat inzicht noodzakelijk beperkt zijn; leerlingen worden gestimuleerd om er doorheen de hele studieloopbaan in te groeien.
- ✓ **(tweede graad)** In de tweede graad kan je geleidelijk aan leerlingen hier wat meer verantwoordelijkheid laten nemen. Er zijn grote verschillen tussen individuele leerlingen en leerlingengroepen.

LPD 7.5 De leerlingen beïnvloeden op een positieve manier hun eigen leren.

- ✓ **(eerste en tweede graad)** De leerlingen sturen vanuit het reflecteren op de sterktes en zwaktes van hun leerproces hun leeropvattingen, leerproces en leerresultaat bij. Door het eigen leerproces en leerresultaat te beoordelen, krijgen leerlingen zicht op sterke en zwakke punten. Aan de hand van de vragen die je stelt, leren ze hun sterke en zwakke punten analyseren om de achterliggende oorzaken te achterhalen. Je begeleidt hen erbij. De doorsnee leerling in de eerste graad is niet in staat om dat zelfstandig te doen.
- ✓ **(eerste en tweede graad)** Je stimuleert leerlingen in het beoordelen van de doelgerichtheid van hun leerproces: hebben zij het idee dat ze doelgericht leren? Komen de resultaten overeen met de inschatting? Hoe kan dat beter?
- ✓ **(eerste en tweede graad)** Je ondersteunt hen bij de motivatie voor het leren door het te richten op mogelijke succeservaringen.
- ✓ **(eerste en tweede graad)** Je begeleidt leerlingen in het maken van een realistische tijdsplanning.
- ✓ **(eerste en tweede graad)** Je hebt voldoende oog voor belemmerende factoren die het leerproces kunnen bemoeilijken (persoonlijk, familiaal, cultureel, sociaal ...).
- ✓ **(tweede graad)** Je bouwt verder op de eerste graad waarbij in de tweede graad de verhoogde zelfreflectiemogelijkheden worden gestimuleerd. Je begeleidt hen erbij. De doorsnee leerling in de tweede graad is nog niet in staat om dat zelfstandig te doen.
- ✓ **(eerste en tweede graad)** Je stimuleert leerlingen in het beoordelen van de doelgerichtheid van hun leerproces: hebben zij het idee dat ze doelgericht leren? Komen de resultaten overeen met de inschatting? Hoe kan dat beter?
- ✓ **(eerste en tweede graad)** Je ondersteunt hen bij de motivatie voor het leren door het te richten op mogelijke succeservaringen.
- ✓ **(eerste en tweede graad)** Je begeleidt leerlingen in het maken van een realistische tijdsplanning.
- ✓ **(eerste en tweede graad)** Je hebt voldoende oog voor belemmerende factoren die het leerproces kunnen bemoeilijken (persoonlijk, familiaal, cultureel, sociaal).

LPD 7.6 De leerlingen maken een onderbouwde studie- of beroepskeuze op basis van relevante inzichten en vaardigheden.

- ✓ **(eerste en tweede graad)** In de onderwijsloopbaanbegeleiding is een combinatie van schoolbeleid en een vakinhoudelijke aanpak van belang. Elk vakleraar kan een belangrijke rol spelen in de onderwijsloopbaanbegeleiding. Op beleidsniveau wordt de onderwijsloopbaanbegeleiding ingebed in een breder beleid waarbij communicatie met de ouders een belangrijke rol kan spelen. Het lerarenteam gaat na op welke manier ouders optimaal betrokken worden bij het keuzeproces.
- ✓ **(eerste en tweede graad)** Op individueel gebied zijn een aantal keuzetaken belangrijk voor de leerlingen. Niet de volgorde van de taken is essentieel, wel het feit dat ze aan bod komen:
 - De leerlingen weten en begrijpen dat ze een persoonlijke keuze maken die belangrijk kan zijn voor hun verdere onderwijsloopbaan. Je helpt leerlingen door hen benieuwd te maken naar keuzemogelijkheden vanuit verschillende vakken, opleidingen, beroepen en hen bewust te maken van stimulerende en remmende invloeden en de invloed ervan op hun zelfvertrouwen.
 - De leerlingen onderzoeken wie ze zijn en vragen zich af wat dat voor hun studiekeuze of beroepskeuze betekent. Je helpt leerlingen door te observeren hoe ze met vakinhouden aan te slag gaan en dat in gesprek te brengen. Je helpt hen om samen na te denken en betekenis te geven aan hun evaluaties. Je onderzoekt en bespreekt leerstrategieën, motivatie, studiehouding, interesses, waarden.
 - De leerlingen maken kennis met het brede aanbod aan studierichtingen waaruit ze kunnen kiezen. Je helpt hen door te verkennen hoe de huidige vakinhouden linken met vervolgopleidingen. Je kan zichtbaar maken welke onderdelen van vakken hun horizon kunnen verruimen naar opleidingen waar ze vandaag minder mee vertrouwd zijn.
 - Leerlingen verkennen diepgaand de studierichtingen die aansluiten bij hun competenties en interesses. Je helpt leerlingen door hen gedifferentieerd uit te dagen in leerstof die verdiepend is voor hun keuzeopties
 - De leerlingen maken een onderbouwde studiekeuze tijdens en na de eerste graad voor een studierichting in de tweede graad aan de hand van aangereikte keuzecriteria en -strategieën. De keuze heeft een positieve betekenis voor henzelf. Leerlingen maken een keuze op basis van wat ze hebben geleerd over zichzelf en het studieaanbod. Je gaat na of de eigen keuze overeenkomt met de inschattingen van de klassenraad en gaat erover met de leerlingen in dialoog.
 - Leerlingen identificeren zich met de gemaakte studiekeuze en school of instelling en bereiden zich erop voor. Je helpt hen waar nodig bij de voorbereiding.
- ✓ **(tweede graad)** De leerlingen verkennen in de tweede graad diepgaand de studierichtingen in de derde graad die aansluiten bij hun competenties, interesses en toekomstdromen. Leerlingen maken een keuze op basis van wat ze hebben geleerd over zichzelf en het studieaanbod. De methodiek van werken met keuzetaken kan ook worden toegepast in de tweede graad
- ✓ **(tweede graad)** De leerlingen maken een onderbouwde studiekeuze tijdens en in de tweede graad voor een studierichting in de derde graad aan de hand van aangereikte

keuzecriteria en -strategieën. Leerlingen identificeren zich met de gemaakte studiekeuze en school of instelling en bereiden zich voor op de derde graad.

4.8 Gezond en veilig

Funderende ambitie: de leerlingen gaan op een verantwoordelijke en positieve manier om met gezondheid en met veiligheid.

Belang: Leerlingen groeien als kwetsbare jonge persoon met zorg voor het eigen lichaam, de eigen gezondheid en veiligheid. In hun persoonsvorming zijn gezond en veilig leren en leven van groot belang. Leerlingen durven integer en weerbaar de eigen grenzen bewaken maar respecteren ook de gezondheid en veiligheid van anderen.

Leerlingen ontdekken dat gezondheid en veiligheid een kostbaar goed zijn, waar zij best op een verantwoordelijke wijze mee omgaan.

Ze worden zich bewust van het belang van het zich veilig gedragen in de school en van het zich veilig verplaatsen van en naar de school.

Beleidscontext: Het doel kadert in het gezondheidsbeleid, veiligheidsbeleid en preventiebeleid van de school. Het houdt verband met thematieken uit het vademecum zorgbreed en kansrijk onderwijs, bouwsteen gezondheid.

LPD 8.1 De leerlingen tonen hoe hygiëne, voeding en beweging de eigen gezondheid beïnvloeden.

★ Een gezonde levensstijl op gebied van:

- voeding: ultrabewerkt voedsel, gezonde en duurzame voeding, voedingssupplement;
 - hygiëne: basisregels voor hygiëne en verstoord hygiënisch gedrag;
 - beweging: beweegnormen, sportief zijn en zoveel mogelijk bewegen
- ✓ **(eerste en tweede graad)** Je leert leerlingen preventieve maatregelen die te maken hebben met lichaams-, hand- en mondhygiëne, voeding en actieve levensstijl. Ondersteunend referentiekader is dat van de Wereldgezondheidsorganisatie. De afbakening bij het leerplandoel hoeft niet in de eerste graad aan bod te komen.
 - ✓ **(tweede graad)** Je leert de leerlingenmisconcepten over voeding, hygiëne en beweging herkennen. Je helpt hen gezond en ongezond gedrag te vergelijken en hierbij conclusies te trekken die hun eigen gedrag beïnvloeden.

LPD 8.2 * De leerlingen ontwikkelen een gezonde levensstijl en reageren op mogelijk verslavend gedrag.

- ✓ **(eerste en tweede graad)** De nadruk ligt op het belang van preventie en inzicht in risicofactoren.
- ✓ **(eerste en tweede graad)** De school creëert een gezonde schoolomgeving waarin leerlingen gestimuleerd worden om een gezonde levensstijl te ontwikkelen: beweging, voeding, mentaal welbevinden.

- ✓ **(eerste en tweede graad)** Je stimuleert persoonsvormende attitudes: leerlingen zien in dat gezonder leven belangrijk is voor hun persoonsontwikkeling en gaan door de gezonde schoolomgeving daadwerkelijk gezonder leven en leren.
- ✓ **(eerste en tweede graad)** Je leert leerlingen symptomen van verslavend gedrag herkennen en ertegen ingaan.
- ✓ **(tweede graad)** Je versterkt de uitbouw van een gezonde levensstijl van leerlingen door onderliggende kennis en vaardigheden. Leerlingen worden gemotiveerd tot duurzame gedragsverandering aan de hand van haalbare stappen. Je laat leerlingen hun eigen gezondheidsgedrag onder de loep nemen, je laat leerlingen voor zichzelf en voor de klas haalbare verbeterdoelen formuleren.

LPD 8.3 De leerlingen handelen veilig in de school en respecteren de veiligheidsvoorschriften en -procedures.

- ✓ **(eerste en tweede graad)** Je creëert een veilige schoolomgeving waarbij leerlingen gestimuleerd worden tot een veilige houding voor zichzelf en de andere leerlingen.
- ✓ **(eerste en tweede graad)** Je vraagt aandacht voor procedures, veiligheidsvoorschriften en onderliggende strategieën in functie van veilig gebruik van materialen en toestellen, handelingen tijdens noodsituaties zoals brand, evacuatie.
- ✓ **(eerste en tweede graad)** Veilig handelen veronderstelt een inschatting van risicofactoren en gepaste motorische vaardigheden.
- ✓ **(tweede graad)** De context van veilig handelen wordt mee bepaald door studierichtingen en vakken. Zo zal veiligheid en hygiëne een grote en specifieke aandacht vereisen in verschillende arbeidsmarktgerichte contexten. Zorg voor de eigen veiligheid is daarbij niet voldoende. Zorg voor de anderen en voor derden behoort eveneens tot de verantwoordelijkheid van leerlingen.

LPD 8.4 De leerlingen verplaatsen zich veilig op weg naar school en bij buitenschoolse activiteiten vanuit inzicht in verkeersregels en risicofactoren.

- ✓ **(eerste en tweede graad)** Om zich veilig te kunnen verplaatsen kunnen leerlingen veilig oversteken, een correcte plaats op de weg innemen, de snelheid van gemotoriseerde voertuigen inschatten. Ze hebben voldoende fietscontrole en tonen zich motorisch vaardig. Om dat te kunnen realiseren:
 - herkennen leerlingen verkeerstekens, -borden en –regels voor voetgangers, fietsers en voortbewegingstoestellen en passen ze correct toe om zich veilig te verplaatsen in elke verkeerssituatie;
 - herkennen ze gevaren op de schoolroute en de schoolomgeving en weten hoe ze zich er veilig kunnen gedragen;
 - kunnen ze veilig met twee naast elkaar rijden, ritsen en communiceren om veilig in groep te fietsen;
 - kennen ze het belang van zichtbaarheid en weten hoe ze zich zichtbaar kunnen maken;

- weten ze dat afleiding verkeersveiligheidsrisico's met zich brengt en leren ze zich beter concentreren op de weg;
 - kennen ze de beperkingen die de spiegels van een voertuig met zich brengen en kunnen de gevolgen ervan verwoorden (dode hoek);
 - kunnen ze groepsdruk herkennen, de negatieve gevolgen ervan inschatten en er zich tegen wapenen.
- ✓ **(eerste en tweede graad)** Je versterkt de realisatie van het doel door er expliciet aandacht aan te besteden bij extra-muros verplaatsingen.
 - ✓ **(tweede graad)** Je kadert veiligheid in het bredere doel om als persoon verantwoordelijkheid op te nemen voor zichzelf en anderen. Leerlingen verplaatsen zich veilig, niet omdat het moet maar omdat ze voor zichzelf beslissen dat het kan bijdragen tot de veiligheid van iedereen.
 - ✓ **(tweede graad)** Bijkomende aandachtspunten voor leerlingen in de tweede graad:
 - de voor- en nadelen van de aankoop van een bromfiets en de regelgeving rond het behalen van een rijbewijs voor de bromfiets/speedpedelec en het verhoogd risico van het gebruik van de bromfiets;
 - de juiste keuze maken in het al dan niet meerijden met een bestuurder en verwoorden welke specifieke risico's bromfietzers lopen in de buurt.

4.9 Cultureel en artistiek

Funderende ambitie; de leerlingen waarderen cultuur en ontdekken creatieve en artistieke mogelijkheden.

Belang: In een maatschappij waarin innovatief denken steeds belangrijker wordt, neemt het belang van creatieve en artistieke vorming toe. Gevoeligheid ontwikkelen voor cultuur en kunst is voor jonge mensen dan ook van belang als essentiële aanvulling voor intellectuele en instrumentele aspecten van vorming. Door de culturele bagage van elke jongere naar waarde te schatten en die te bevorderen, kan het onderwijs ook rechtvaardiger worden en een deel van de sociaal geconstrueerde ongelijkheid wegnemen. Door zich artistiek en creatief te vormen prikkelen jongeren de eigen verbeelding en laten ze zich raken door de verbeelding van anderen. Daarnaast leren leerlingen actief participeren aan een divers kunst- en cultuuraanbod. Ze verrijken de eigen culturele bagage en maken kennis met het culturele en artistieke erfgoed. Op die manier ervaren ze wat de waarde is van kunst en cultuur in de maatschappij en leren ze cultuurervaringen betekenisvol verwerken.

Beleidscontext: het doel kadert in het schoolbeleid dat betrekking heeft op cultuur en cultuurparticipatie. Het houdt verband met thematieken uit het vademecum zorgbreed en kansrijk onderwijs, bouwsteen diversiteit.

LPD 9.1 * De leerlingen hebben aandacht voor kunst en cultuur binnen hun persoonlijke ontwikkeling.

- ✓ **(eerste en tweede graad)** Je laat de leerlingen breed kennis maken met cultuur en kunst. Je creëert een schoolomgeving waarin kunst en cultuur zichtbaar en voor leerlingen herkenbaar en aantrekkelijk zijn. Je stimuleert leerlingen in het inzicht en aanvoelen waarom kunst belangrijk kan zijn in hun leven, in hun gedachten en hoe ze gevoelens kan beïnvloeden en hen laat groeien als persoon.

- ✓ **(tweede graad)** Je stimuleert leerlingen in hun groei als betrokken cultuurparticipaat. Je stimuleert leerlingen actief te participeren aan een divers kunst- en cultuuraanbod. Ze verrijken de eigen culturele bagage en maken kennis met het culturele en artistieke erfgoed. Je begeleidt hen in de ontwikkeling van een eigen culturele identiteit: wie ze zijn, wat hun culturele voorkeuren zijn en hoe je die ontwikkelt. Dat cultureel bewustwordingsproces impliceert het ontwikkelen van een eigen culturele interesse, voorkeur, argumentatie. Het is via dat proces van cultuureflectie dat een persoon zijn eigen unieke culturele identiteit ontwikkelt.

LPD 9.2 De leerlingen geven vorm aan hun verbeelding in creatieve en artistieke expressie.

- ✓ **(eerste en tweede graad)** Je stimuleert leerlingen plezier te beleven aan vormen van kunst en artistieke expressie. Je inspireert leerlingen om hun verbeelding en interesse in kunst en cultuur te uiten.
- ✓ **(tweede graad)** Je stimuleert en integreert creativiteit en artistieke expressie in verschillende studierichtingen en vakgebonden contexten die betekenisvol zijn voor leerlingen.

4.10 Zinrijk en betekenisvol

Funderende ambitie: de leerlingen gedragen zich moreel verantwoordelijk en ontwikkelen levensbeschouwelijke gevoeligheid in dialoog.

Belang: In de loop van het secundair onderwijs kunnen leerlingen belangrijke stappen zetten om een persoonlijk geweten te ontwikkelen. Ze worden gevoelig voor wat waardevol voor henzelf en voor de wereld is. Ze beseffen dat in een klas, een school, een samenleving afspraken, normen en waarden belangrijk zijn. Ze reflecteren over wat in hun eigen leven goed en minder goed loopt. Ze herkennen motieven en argumenten die hen uitnodigen en stimuleren om moreel te handelen. Tegelijkertijd ervaren ze dat mensen niet altijd het goede doen. Ze beseffen dat er een mogelijkheid tot vergeving bestaat. Ze voelen aan dat die mogelijkheid van het weer goed maken waardevol kan zijn. De school is daarbij voor hen een voorbeeld. Ook daar worden zij niet afgeschreven omwille van een fout, ook daar krijgen ze volop kansen.

Ook leren leerlingen doorheen verschillende leeftijdsfasen verder kijken dan de eigen leefwereld. Ze voelen zich meer betrokken bij wat er gebeurt in de wereld, dichtbij of veraf. Ze worden uitgenodigd om kritisch naar die wereld te kijken. Ze krijgen binnen de eigen mogelijkheden de kans om zich te engageren. Leerlingen uitnodigen om zich in te zetten voor een duurzame wereld en een meer rechtvaardige maatschappij maakt daarom deel uit van het funderend leerplan. Dat gaat verder dan deelnemen aan acties en projecten. Duurzaamheid en rechtvaardigheid in de vorming ernstig nemen betekent leerlingen op weg zetten om zorgzaam en verantwoordelijk om te gaan met zichzelf, met de wereld en met alle mensen.

In de katholieke dialoogschool is levensbeschouwelijke vorming van leerlingen een opdracht voor heel de school. Leerlingen leren er openstaan voor de diepere dimensies van het leven en leren. Jonge mensen krijgen er de kans een eigen levensbeschouwelijke gevoeligheid te ontwikkelen en eigen keuzes te maken. Ze leren daarbij openstaan voor levensbeschouwelijke keuzes van anderen en gaan daarover in dialoog. Ze ervaren de waarde van levensbeschouwelijke dialoog in de school en in de diverse samenleving. Ze zien in dat de levensbeschouwelijke identiteit van zichzelf en van anderen nooit af is, maar zich blijft ontwikkelen.

Tegelijkertijd kunnen leerlingen genieten van de Bijbelse intuïties die vorm krijgen binnen de school. Ze ervaren wat die kunnen betekenen in de duizend en één dingen die het dagelijkse schoolleven bepalen. Ze begrijpen dat die keuzes verbonden zijn met het evangelie. Ze worden uitgenodigd om die inspiratie te betrekken op het eigen leven en zich ertoe te verhouden of te engageren.

Beleidscontext: het doel kadert in het schoolbeleid en het eigen levensbeschouwelijk project. Het houdt verband met thematieken uit het vademecum zorgbreed en kansrijk onderwijs, fundament katholieke dialoogschool.

LPD 10.1 De leerlingen gaan op een respectvolle en correcte manier om met afspraken en regels binnen de school en in de samenleving.

- ✓ **(eerste graad)** De leerlingen begrijpen waarom regels en afspraken belangrijk zijn, houden zich aan die regels en gaan in dialoog wanneer ze het moeilijk vinden regels te volgen.
- ✓ **(tweede graad)** De leerlingen geven mee vorm aan afspraken en regels zodat een gemeenschappelijke gedragenheid groeit.

LPD 10.2 De leerlingen maken verantwoorde en onderbouwde ethische keuzes.

- ✓ **(eerste graad)** In de loop van de eerste graad kunnen leerlingen belangrijke stappen zetten om een persoonlijk geweten te ontwikkelen. Ze worden gevoelig voor wat waardevol voor henzelf en voor de wereld is. Ze beseffen dat in een klas, een school, een samenleving afspraken, normen en waarden belangrijk zijn. Ze reflecteren over wat er in hun eigen leven goed en minder goed loopt. Ze herkennen motieven en argumenten die hen uitnodigen en stimuleren om moreel te handelen. Tegelijkertijd ervaren ze dat mensen niet altijd het goede doen. Ze beseffen dat er een mogelijkheid tot vergeving bestaat. Ze voelen aan dat die mogelijkheid van het weer goed maken waardevol kan zijn. De school is daarbij voor hen een voorbeeld. Ook daar worden zij niet afgeschreven omwille van een fout, ook daar krijgen ze volop kansen.
- ✓ **(tweede graad)** In de loop van de tweede graad kunnen leerlingen belangrijke stappen zetten om een persoonlijk geweten te ontwikkelen. Ze worden gevoelig voor wat waardevol voor henzelf en voor de wereld is.
- ✓ **(tweede graad)** Ze herkennen motieven en argumenten die hen uitnodigen en stimuleren om moreel te handelen. Tegelijkertijd ervaren ze dat mensen niet altijd het goede doen. Ze beseffen dat er een mogelijkheid tot vergeving bestaat. Ze voelen aan dat die mogelijkheid van het weer goed maken waardevol kan zijn. De school is daarbij voor hen een voorbeeld. Ook daar worden zij niet afgeschreven omwille van een fout, ook daar krijgen ze volop kansen.

LPD 10.3 De leerlingen dialogeren open en constructief met andere leerlingen over levensbeschouwing.

- ✓ **(eerste en tweede graad)** De leerlingen dialogeren open en constructief met andere leerlingen over levensbeschouwing.

De leerlingen illustreren de waarde van levensbeschouwelijke verhalen, symbolen, rituelen, kentekens in de samenleving, de school en voor zichzelf.

- ✓ **(tweede graad)** In de katholieke dialogeschool is het bevorderen van een respectvolle en gastvrije dialoog over wat leerlingen beweegt van belang. Vanuit een diep respect voor ieders identiteit en levensbeschouwing leren leerlingen uitdrukken wat zij belangrijk vinden en wat zin geeft aan hun leven.

LPD 10.4 * De leerlingen hebben aandacht voor wat hen beweegt en hun leven zin geeft.

- ✓ **(eerste en tweede graad)** Je leert leerlingen openstaan voor de diepere dimensies van het leven en leren. Je geeft jonge mensen de kans een eigen levensbeschouwelijke gevoeligheid te ontwikkelen en eigen keuzes te maken. Ze zien in dat de levensbeschouwelijke identiteit van zichzelf en van anderen nooit af is, maar zich blijft ontwikkelen.
De leerlingen maken verantwoorde en betekenisvolle levensbeschouwelijke keuzes.

5 Basisuitrusting

Basisuitrusting verwijst naar de infrastructuur en het (didactisch) materiaal die beschikbaar moeten zijn voor de realisatie van de leerplandoelen.

Een lokaal

- dat qua grootte, akoestiek en inrichting geschikt is om communicatieve werkvormen te organiseren;
- met een (draagbare) computer waarop de nodige software en audiovisueel materiaal kwaliteitsvol werkt en die met internet verbonden is;
- met de mogelijkheid om (bewegend beeld) kwaliteitsvol te projecteren;
- met de mogelijkheid om geluid kwaliteitsvol weer te geven;
- met de mogelijkheid om draadloos internet te raadplegen met een aanvaardbare snelheid.

Toegang tot (mobile) devices voor leerlingen.

6 Concordantie

Leerplandoel	Eindterm eerste graad A- en B-stroom	Eindterm tweede graad D, - D/A- en A-finaliteit
1.3	ET 1.16	ET 1.15
1.4	ET 1.18	ET 1.16; ET 1.18
2.1	ET 5.4; 7.2; 7.3	ET 1.17; ET 5.5; ET 7.2
2.2	ET 5.1; ET 5.2	ET 5.1; ET 5.2; ET 5.3
2.3	ET 5.5; ET 13.17	ET 5.6; ET 13.18 (D, D/A); 13.16 (A)
2.4	ET 5.3	ET 5.4

2.5	ET 7.5	--
3.1	ET 7.7	ET 7.7; ET 7.8
3.2	ET 7.8; ET 7.10	ET 7.11
3.3	ET 7.2	ET 7.2; ET 7.17
3.4	ET 7.3; ET 7.9; ET 7.11; ET 7.16	ET 7.9; ET 7.10; ET 7.12; ET 7.16; ET 7.17
4.1	ET 4.5	ET 4.5 (A); ET 4.6 (D, D/A)
4.2	ET 4.6; BG 4.5	ET 4.6 (A); ET 4.7 (D, D/A)
4.3	ET 4.7; BG 4.6	ET 4.7 (A); ET 4.8 (D, D/A)
5.1	ET 15.1; ET 15.2; ET 15.3	ET 15.1; ET 15.2; ET 15.3; ET 15.4; ET 15.5
6.1	ET 13.3; BG 13.1	ET 13.3
6.2	ET 13.4	ET 13.4
6.3	ET 13.5; BG 6.3	ET 13.5
6.4	ET 13.6; BG 6.4	ET 13.6
6.5	ET 2.5	ET 2.7
6.6	ET 13.7	ET 13.9
6.7	ET 13.8; BG 6.7	ET 13.10
6.8	ET 13.18	ET 13.17 (A); 13.19 (D, D/A)
7.1	ET 13.1; ET 13.2	ET 13.1; ET 13.2
7.2	ET 13.6	ET 13.6; ET 13.7
7.3	ET 13.2; ET 13.14	ET 13.2
7.4	ET 13.14; ET 13.15	ET 13.13 (A); ET 13.14 (A); ET 13.15; ET 13.16 (D, D/A); ET 13.17 (D, D/A)
7.5	ET 13.16	ET 13.13 (A); ET 13.14 (A); ET 13.15; ET 13.16 (D, D/A); ET 13.17 (D, D/A)
7.6	ET 15.4	ET 15.5; ET 15.6
8.1	ET 1.1	ET 1.3
8.2	ET 1.2	ET 1.1; ET 1.2

8.3	ET 1.14	ET 1.14
8.4	ET 1.13	ET 1.13
9.1	ET 16.1	ET 16.1

6.1 Eindtermen eerste graad

1.1. De leerlingen verklaren het belang van een gezonde levensstijl

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Lichaams-, hand- en mondhygiëne
- Risicofactoren en preventieve maatregelen m.b.t. hygiëne, voeding en actieve levensstijl

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

1.2 De leerlingen stellen gezondheidsbevorderend gedrag binnen de schoolse context vanuit inzicht in het belang van preventie en mogelijke risicofactoren.

Met inbegrip van kennis

* Procedurele kennis

- Strategieën om een gezonde levensstijl op het vlak van persoonlijke hygiëne te realiseren
- Strategieën om een gezonde levensstijl op het vlak van voeding te realiseren
- Strategieën om een gezonde levensstijl m.b.t. beweging te ontwikkelen

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Affectieve dimensie^o: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

1.13 De leerlingen verplaatsen zich veilig als voetganger en fietser in het verkeer in het kader van schoolse activiteiten.

Met inbegrip van kennis

* Feitenkennis

- Verkeersregels voor voetgangers en fietsers

* Conceptuele kennis:

- Risicofactoren voor voetgangers en fietsers

* Procedurele kennis:

- Strategieën om veilig te handelen in verkeerssituaties zoals veilig oversteken, correcte plaats op de weg innemen, rekening houden met blinde hoek, snelheid gemotoriseerde voertuigen inschatten en fietscontrole

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Affectieve dimensie^o: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

Psychomotorische dimensie: Een vaardigheid in een andere vorm toepassen en integreren met andere kennis en vaardigheden. Essentiële elementen van de beweging/handeling zijn meestal aanwezig

1.14 De leerlingen handelen veilig in een schoolse context.

Met inbegrip van kennis

* Feitenkennis

- Veiligheidsvoorschriften en -procedures

* Conceptuele kennis

- Risicofactoren

* Procedurele kennis

- Strategieën om veilig te handelen in een schoolse context zoals veilig gebruik gereedschappen en materialen, handelingen tijdens noodsituatie, gebruik van openbaar vervoer

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Affectieve dimensie^o: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

Psychomotorische dimensie: Een vaardigheid uitvoeren na instructie of uit het geheugen: de meest essentiële elementen van de beweging/handeling zijn aanwezig, maar nog niet consequent

1.16 De leerlingen uiten hun gevoelens respectvol.^o (attitudinaal)

1.18 De leerlingen zoeken hulp in het geval van intra- en interpersoonlijke problemen.^o (attitudinaal)

2.5 De leerlingen nemen eenvoudige notities bij het lezen en beluisteren van teksten in functie van doelgerichte informatieverwerking en communicatie.

Met inbegrip van kennis

* Feitenkennis

- Woordenschat: frequente woorden, eenvoudig figuurlijk taalgebruik

* Conceptuele kennis

- Tekststructuur, titels, benadrukte woorden, notities, lay-out, afbeeldingen, structuuraanduiders (signaalwoorden en verwijswaarden)

* Procedurele kennis

- Strategieën: tekststructuur, structuuraanduiders, titels en benadrukte woorden herkennen, afkortingen, symbolen en telegramstijl gebruiken, rekening houden met lees- en luisterdoel, voorkennis activeren, visuele ondersteunende elementen gebruiken, de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden uit de context, de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden via taalverwantschap

- Functioneel gebruik van elementen uit eindterm 2.9

Met inbegrip van kenmerken beluisterde en gelezen teksten

- * Eenvoudige, herkenbare, expliciet aangegeven structuur
- * Lage tot gemiddelde informatiedichtheid
- * Voornamelijk Standaardnederlands, eenvoudig figuurlijk taalgebruik, voornamelijk frequente woorden
- * Grote samenhang
- * Concrete inhoud
- * Eenvoudige zinsbouw
- * Tekstsoorten: informatief, persuasief, opiniërend, prescriptief, narratief
(bijkomend voor schriftelijke receptie)
- * Duidelijke lay-out
(bijkomend voor mondelinge receptie)
- * Normaal spreektempo

Met inbegrip van kenmerken notities

- * De notities zijn gerelateerd aan de inhoud van de beluisterde of gelezen teksten

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

UD 2.5 De leerlingen nemen eenvoudige notities bij het lezen en beluisteren van teksten in functie van doelgerichte informatieverwerking en communicatie.

Met inbegrip van kennis

- * Feitenkennis
 - Woordenschat: frequente woorden, eenvoudig figuurlijk taalgebruik
- * Conceptuele kennis
 - Tekststructuur, titels, benadrukte woorden, lay-out, afbeeldingen, structuuraanduiders (signaalwoorden en verwijswaarden)
- * Procedurele kennis
 - Strategieën: tekststructuur, structuuraanduiders, titels en benadrukte woorden herkennen, afkortingen, symbolen en telegramstijl gebruiken, rekening houden met lees- en luisterdoel, voorkennis activeren, visuele ondersteunende elementen gebruiken, de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden uit de context, de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden afleiden via taalverwantschap
 - Bepalen van de geschikte strategieën
- Functioneel gebruik van elementen uit UD 2.9

Met inbegrip van kenmerken beluisterde en gelezen teksten

- * Vrij complexe structuur maar een duidelijke samenhang
- * Gemiddelde tot vrij hoge informatiedichtheid
- * Voornamelijk Standaardnederlands, eenvoudig figuurlijk taalgebruik, voornamelijk frequente woorden en een beperkt aantal laagfrequente woorden
- * Grote samenhang
- * Concrete inhoud
- * Eenvoudige tot vrij complexe zinsbouw
- * Tekstsoorten: informatief, persuasief, opiniërend, prescriptief, narratief
(bijkomend voor schriftelijke receptie)
- * Duidelijke lay-out
(bijkomend voor mondelinge receptie)
- * Normaal spreektempo

Met inbegrip van kenmerken notities

* De notities weerspiegelen de inhoud van de beluisterde of gelezen teksten

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

4.5 De leerlingen lichten de invloed van digitale en niet-digitale media op mens en samenleving toe.

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Invloed digitale media op het dagelijkse leven zoals communicatie, informatie, inhouden gecreëerd in verschillende contexten (leren, werken, vrije tijd)

- Mediatisering/technologisering van de samenleving/arbeidsmarkt

- Rol media in beeldvorming van werkelijkheid

- Bouwstenen van beeldgeletterdheid

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

Affectieve dimensie^o: Reageren op opvattingen, gedrag, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ...

4.6 De leerlingen passen aangereikte regels van de digitale wereld toe.

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Privacyregels

- Principes van auteurs- en portretrecht

- Ethisch en sociaal aanvaardbare gedragsregels binnen de context van het medium, het publiek en de wettelijke bepalingen

* Procedurele kennis

- Privacyregels

- Principes van auteurs- en portretrecht

- Ethisch en sociaal aanvaardbare gedragsregels binnen de context van het medium, het publiek en de wettelijke bepalingen

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Affectieve dimensie^o: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

4.7 De leerlingen evalueren de mogelijkheden en risico's van eigen en andermans mediagedrag.

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Invloed van mediagebruik op eigen en andermans mentale en fysieke gezondheid

- Beveiligingsrisico's en privacyaspecten eigen aan de leeftijdsgroep

- Digitaal mediagebruik in functie van (eigen) doelen

- Digitale identiteit (e-identiteit en e-reputatie)

- * Procedurele kennis
- Beveiligings- en privacyregels eigen aan de leeftijdsgroep
- Digitale media en toepassingen in functie van (eigen) doelen
- Beheer digitale identiteit
- * Metacognitieve kennis
- Eigen mediagedrag

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau evalueren

Affectieve dimensie°: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

BG 4.5 De leerling past in functionele contexten aangereikte regels van de digitale wereld toe.

Met inbegrip van kennis

- * Procedurele kennis
- Privacyregels
- Principes van auteurs- en portretrecht
- Ethisch en sociaal aanvaardbare gedragsregels binnen de context van het medium, het publiek en de wettelijke bepalingen

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Affectieve dimensie°: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

BG 4.6 De leerling evalueert in functionele contexten de mogelijkheden en risico's van eigen mediagedrag.

Met inbegrip van kennis

- * Procedurele kennis
- Beveiligingsrisico's en privacyaspecten eigen aan de leeftijdsgroep
- Digitale media en toepassingen in functie van eigen doelen
- Beheer digitale identiteit (e-identiteit en e-reputatie)
- * Metacognitieve kennis
- Eigen mediagedrag

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau evalueren

Affectieve dimensie°: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

5.1 De leerlingen bewaken in interacties hun eigen fysieke en mentale grenzen.° (attitudinaal)

5.2 De leerlingen houden in interacties rekening met de opvattingen, fysieke en mentale grenzen en emoties van anderen.° (attitudinaal)

5.3 De leerlingen demonstreren hoe ze respectvol reageren tegen pest- en uitsluitingsgedrag.

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Pest- en uitsluitingsgedrag
- Fysieke en mentale grenzen

* Procedurele kennis

- Strategieën om respectvol te reageren tegen pest- en uitsluitingsgedrag

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Affectieve dimensie°: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

5.4 De leerlingen demonstreren in informele en formele relaties geschikte sociale vaardigheden.

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Formele en informele relaties
- Leefregels en afspraken
- Empathie

* Procedurele kennis:

- Strategieën om sociale vaardigheden in formele en informele relaties te hanteren
- Strategieën om grenzen te stellen en te bewaken via aanvaardbaar verbaal en non-verbaal gedrag

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Affectieve dimensie°: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

5.5 De leerlingen dragen in groepsactiviteiten met een welomschreven opdracht actief bij aan de uitwerking van een gezamenlijk resultaat.

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis:

- Rollen en gedrag van personen in groepsactiviteiten

* Procedurele kennis:

- Methoden om in overleg taken te verdelen en te plannen

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Affectieve dimensie°: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

7.2 De leerlingen gaan respectvol en constructief om met individuen en groepen in een diverse samenleving.° (attitudinaal)

7.3. De leerlingen hanteren strategieën om respectvol en constructief om te gaan met individuen en groepen in een diverse samenleving.

7.5. De leerlingen hanteren strategieën om tot constructieve oplossingen voor conflictsituaties te komen.

7.7. De leerlingen onderbouwen een eigen mening over maatschappelijke gebeurtenissen, thema's en trends met betrouwbare informatie en geldige argumenten.

7.8 De leerlingen participeren actief in schoolse situaties, rekening houdend met de rechten en plichten van iedereen.° (attitudinaal)

7.9 De leerlingen illustreren het belang van individuele en gezamenlijke acties en engagement voor de samenleving.

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Individuele en gezamenlijke acties en engagement voor de samenleving op lokaal en globaal niveau

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

Affectieve dimensie°: Reageren op opvattingen, gedrag, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ...

7.10 De leerlingen onderscheiden inspraak, participatie en besluitvorming in schoolse situaties, rekening houdend met de rechten en plichten van iedereen.

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Inspraak, participatie en besluitvorming in de schoolomgeving

- Rechten en plichten in de schoolomgeving

- Manieren om te participeren in de schoolomgeving

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

Affectieve dimensie°: Voorkeur tonen voor en belang hechten aan waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ...

7.11 De leerlingen handelen duurzaam in een schoolse context.° (attitudinaal)

7.16 De leerlingen komen op voor de eerbiediging van de rechten van de mens en het kind en voor sociale rechtvaardigheid, voor zover het relevant is voor hun eigen leefwereld.° (attitudinaal)

13.1 De leerlingen beoordelen zowel het belang van een opdracht voor zichzelf als lerende als de relatie tussen de eigen en de vereiste competenties voor de uitvoering van de opdracht.

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Leeropvattingen

- Soorten leerstrategieën zoals stapsgewijze verwerking, diepteverwerking, zelfregulatie

* Metacognitieve kennis

- Eigen voorkeuren en interesse

- Eigen mogelijkheden en beperkingen (in relatie tot de opdracht)

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau evalueren

Affectieve dimensie°: Voorkeur tonen voor en belang hechten aan waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ...

13.2 De leerlingen reflecteren aan de hand van richtvragen over de impact van de eigen en andermans leeropvattingen en -strategieën op de uitvoering van een opdracht.

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Leeropvattingen

- Soorten leerstrategieën zoals stapsgewijze verwerking, diepteverwerking, zelfregulatie

* Procedurele kennis

- Leerstrategieën

* Metacognitieve kennis

- Leeropvattingen in relatie tot de opdracht

- Leerstrategieën

- Reflectievaardigheden en -proces

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau evalueren

Affectieve dimensie°: Voorkeur tonen voor en belang hechten aan waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ...

13.3 De leerlingen hanteren een geschikte zoekstrategie uit een aantal aangereikte bij het selecteren van digitale en niet-digitale bronnen en informatie om een aangereikte informatievraag te beantwoorden.

Met inbegrip van kennis

- * Conceptuele kennis
- Soorten bronnen zoals internet, tijdschrift, encyclopedie, boek
- Soorten zoekstrategieën voor bronnen zoals trefwoord, synoniem, auteur
- Soorten zoekstrategieën voor informatie zoals structuur van informatie, verhouding globaal - detail
- * Procedurele kennis
- Zoekstrategieën voor bronnen
- Zoekstrategieën voor informatie

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

13.4 De leerlingen gebruiken verklarende en oriënterende overzichten om informatie in een digitale en niet-digitale bron terug te vinden.

Met inbegrip van kennis

- * Conceptuele kennis
- Soorten verklarende overzichten: legenda, schaal, oriëntatie van een kaart, determineertabel
- Soorten oriënterende overzichten: inhoudstafel, register, digitale en niet-digitale navigatietools
- * Procedurele kennis
- Verklarende overzichten: legenda, schaal, oriëntatie van een kaart, determineertabel
- Oriënterende overzichten: inhoudstafel, register, digitale en niet-digitale navigatietools

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

13.5 De leerlingen beoordelen aan de hand van aangereikte richtvragen de geselecteerde digitale en niet-digitale bronnen en informatie op bruikbaarheid, correctheid en betrouwbaarheid.

Met inbegrip van kennis

- * Conceptuele kennis
- Bruikbaarheid, correctheid en betrouwbaarheid
- Soorten bronnen zoals internet, tijdschrift, encyclopedie, boek

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau evalueren

13.6 De leerlingen verwerken digitale en niet-digitale informatie uit één of een beperkt aantal bronnen volgens een aangereikt stappenplan tot een samenhangend en bruikbaar geheel.

Met inbegrip van kennis

- * Conceptuele kennis
- Soorten methodes om informatie te verwerken, begrijpen en onthouden: selecteren, analyseren, relateren, concluderen en structureren

- Soorten bruikbare gehelen: schema, tabel, grafiek, diagram en andere bruikbare gehelen zoals mindmap, tekening, samenvatting/synthese
- * Procedurele kennis
- Methodes om informatie te verwerken: selecteren, analyseren, relateren, concluderen en structureren
- Bruikbare gehelen: schema, tabel, grafiek, diagram en andere bruikbare gehelen zoals mindmap, tekening, samenvatting/synthese

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

13.7 De leerlingen stellen verwerkte informatie voor volgens een aangereikte digitale en niet-digitale presentatiemethode.

Met inbegrip van kennis

- * Procedurele kennis
- Digitale en niet-digitale presentatiemethodes zoals digitale voorstelling, grafiek, maquette, muzische expressie, mindmap

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

13.8 De leerlingen beheren informatie digitaal en niet-digitaal volgens een aangereikte structuur.

Met inbegrip van kennis

- * Conceptuele kennis
- Soorten digitale en niet-digitale bewaarstechnieken zoals stick, cloud, bewaarsysteem
- Soorten digitale en niet-digitale ordeningstechnieken zoals mappenstructuur, ordening via thema
- * Procedurele kennis
- Digitale en niet-digitale bewaarstechnieken
- Digitale en niet-digitale ordeningstechnieken

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

13.14 De leerlingen beoordelen hun leerproces en -resultaat op afgesproken momenten en aan de hand van aangereikte criteria.

Met inbegrip van kennis

- * Conceptuele kennis
- Evaluatiecriteria
- * Metacognitieve kennis
- Eigen mogelijkheden en beperkingen
- Reflectievaardigheden en -proces

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau evalueren

Affectieve dimensie°: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

13.15 De leerlingen analyseren sterktes en zwaktes van hun leerresultaat en hun doorlopen leerproces aan de hand van richtvragen.

Met inbegrip van kennis

- * Metacognitieve kennis
- Attributie: intern, extern
- Reflectievaardigheden en -proces

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

Affectieve dimensie°: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

13.16 De leerlingen reguleren hun leeropvattingen, hun leerproces en hun leerresultaat a.d.h.v. een werkwijze en strategieën.

Met inbegrip van kennis

- * Conceptuele kennis
- Leeropvattingen
- Leerstrategieën zoals stapsgewijze verwerking, diepteverwerking, zelfregulatie
- * Procedurele kennis
- Hefbomen om de motivatie- of leerstrategie te verbeteren
- Kwaliteitssysteem/werkwijze zoals PDCA, beertjes van Meichembaum
- * Metacognitieve kennis
- Eigen leeropvattingen en -strategieën
- Eigen mogelijkheden en beperkingen
- Reflectievaardigheden en -proces

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau evalueren

Affectieve dimensie°: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

13.17 De leerlingen passen vaardigheden van samen leren toe om een leerdoel te realiseren. (transversaal)

Met inbegrip van kennis

- * Procedurele kennis
- Cyclus voor samen leren (gemeenschappelijk: doelbepaling, bepaling van aanpak, procesbewaking, reflectie op de leeruitkomsten en besluitvorming)
- Basisregels, voorwaarden en hefbomen voor samen leren (leren en delen in groep, geven en ontvangen van

feedback)

* Metacognitieve kennis

- Eigen mogelijkheden en beperkingen bij het samen leren (in relatie tot het leerdoel)

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Affectieve dimensie^o: Reageren op opvattingen, gedrag, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ...

13.18 De leerlingen gebruiken schooltaal en domeinspecifieke taal in functie van het leerproces.

Met inbegrip van kennis

* Feitenkennis

- Domeinspecifieke terminologie, symbolen en voorstellingen

* Conceptuele kennis

- Register: school- en domeinspecifieke taal

* Procedurele kennis

- Register: school- en domeinspecifieke taal

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

BG 13.1 De leerling hanteert in functionele contexten een aangereikte zoekstrategie bij het selecteren van digitale bronnen en informatie om een aangereikte informatievraag te beantwoorden.

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Soorten bronnen zoals internet, tijdschrift, encyclopedie, boek

* Procedurele kennis

- Zoekstrategieën voor bronnen zoals trefwoord, synoniem, auteur

- Zoekstrategieën voor informatie zoals structuur van informatie, verhouding globaal - detail

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

BG 13.2 De leerling beoordeelt in functionele contexten en aan de hand van aangereikte richtvragen de geselecteerde digitale bronnen en informatie op bruikbaarheid, correctheid en betrouwbaarheid.

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Bruikbaarheid, correctheid en betrouwbaarheid

- Soorten bronnen zoals internet, tijdschrift, encyclopedie, boek

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau evalueren

BG 13.3 De leerling verwerkt in functionele contexten digitale informatie uit één of een beperkt aantal bronnen om een antwoord te geven op een informatievraag.

Met inbegrip van kennis

- * Conceptuele kennis
- Soorten methodes om digitale informatie te verwerken: selecteren, analyseren en concluderen
- * Procedurele kennis
- Methodes om digitale informatie te verwerken: selecteren, analyseren en concluderen

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

BG 13.4 De leerling beheert in functionele contexten informatie digitaal volgens een aangereikte structuur.

Met inbegrip van kennis

- * Conceptuele kennis
- Soorten digitale bewaarstechnieken zoals stick, cloud, bewaarsysteem
- Soorten digitale ordeningstechnieken zoals mappenstructuur, ordening via thema
- * Procedurele kennis
- Digitale bewaarstechnieken
- Digitale ordeningstechnieken

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

15.1 De leerlingen genereren ideeën voor een uitdaging aan de hand van aangereikte technieken en methodieken en in een gestructureerd en afgebakend kader.

Met inbegrip van kennis

- * Procedurele kennis
- Creatief denkproces - divergerende fase
- > Brainstormtechnieken en andere methodieken om een veelheid aan ideeën te bekomen
- > Valkuilen

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau creëren

Affectieve dimensie^o: Open staan voor opvattingen, gedrag, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ...

15.2 De leerlingen onderzoeken de uitvoerbaarheid van ideeën rekening houdend met aangereikte criteria.

Met inbegrip van kennis

- * Conceptuele kennis
- Criteria om de uitvoerbaarheid van ideeën te toetsen zoals ethische principes, duurzaamheid, tijd en middelen, meerwaarde
- * Procedurele kennis
- Creatief denkproces - convergerende fase: clusteren, combineren, evalueren en selecteren
- Toepassing van criteria om de uitvoerbaarheid van ideeën te toetsen zoals ethische principes, duurzaamheid,

tijd en middelen, meerwaarde

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

Affectieve dimensie^o: Voorkeur tonen voor en belang hechten aan waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ...

15.3 De leerlingen werken stapsgewijs een zelfgekozen idee uit door het doelmatig inzetten van tijd en hulpmiddelen.

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Hulpmiddelen zoals informatie, gereedschappen, mensen, grondstoffen, energie

* Procedurele kennis

- Planningstechnieken: beknopt stappenplan, tijdspad

- Kwaliteitssysteem/werkwijze zoals PDCA, beertjes van Meichembaum

* Metacognitieve kennis

- Reflectievaardigheden en -proces

Met inbegrip van context

* Stapsgewijs maar met de nodige ruimte om te experimenteren, om bijstellingen te doen en om eventueel te mislukken. Het leerproces is belangrijker dan het uiteindelijke resultaat.

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Affectieve dimensie^o: Voorkeur tonen voor en belang hechten aan waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ...

15.4 De leerlingen maken onderbouwde keuzes aan de hand van aangereikte criteria en aangereikte strategieën.

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Rationele, emotionele en intuïtieve keuzes

- Keuzecriteria

* Procedurele kennis

- Keuzestrategieën met inbegrip van studiekeuze en loopbaan

- Veel voorkomende valkuilen bij het maken van keuzes

* Metacognitieve kennis

- Eigen voorkeuren en interesses

- Eigen mogelijkheden en beperkingen

- Reflectievaardigheden en -proces

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau evalueren

Affectieve dimensie^o: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen,

gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

16.1 De leerlingen erkennen het belang van waargenomen kunst- en cultuuruitingen voor zichzelf en hun eigen leefwereld.° (attitudinaal)

6.2 Eindtermen tweede graad

1.1 De leerlingen ontwikkelen een gezonde levensstijl.° (attitudinaal)

1.2 De leerlingen zijn bereid om te reageren op mogelijk verslavend gedrag.° (attitudinaal)

1.3 De leerlingen vergelijken hun eigen gezondheidsgedrag met recente wetenschappelijke inzichten.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Hulpverleners en hulporganisaties die werken rond gezondheidszorg zoals de huisarts, het Centrum voor Leerlingenbegeleiding (CLB), de ziekenfondsen, het Vlaams expertisecentrum voor seksuele gezondheid (Sensoa), het Jongeren Advies Centrum (JAC), het Centrum Algemeen Welzijnswerk (CAW)

*Conceptuele kennis

- Recente wetenschappelijke inzichten inzake gezondheid over voeding, hygiëne en beweging
- Gezondheidspromotie en ziektepreventie
- Gezonde levensstijl op het vlak van voeding: ultrabewerkt voedsel, gezonde snacks, duurzame voeding, eetstoornissen, voedingssupplement
- Gezonde levensstijl op het vlak van hygiëne: basisregels voor hygiëne en verstoord hygiënisch gedrag
- Gezonde levensstijl op het vlak van beweging: beweegnormen, sedentair gedrag
- Misconcepten over voeding, hygiëne en beweging
- Hulpverleners en hulporganisaties

*Procedurele kennis

- Toepassen van gezondheidsvaardigheden inzake voeding, hygiëne en beweging
- Beroep doen op leeftijdsspecifieke hulpverleners en hulporganisaties die werken rond gezondheidszorg zoals de huisarts, het CLB, de ziekenfondsen, Sensoa, het JAC, het CAW

*Metacognitieve kennis

- Eigen gezondheidsgedrag

Met inbegrip van context

- Ter ondersteuning bij het realiseren van deze eindterm kan volgend referentiekader gebruikt worden: Ilona Kickbusch; et al., Health literacy: The solid facts, WHO Europe, 2013.

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

1.8. De leerlingen beschrijven hoe ze omgaan met seksuele gezondheid en integriteit

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

° Seksueel en relationeel gedrag, met aandacht voor toestemming, vrijwilligheid, gelijkwaardigheid, passend bij de leeftijd, passend in de context, zelfrespect

° Relationele en seksuele ontwikkeling en beleving

° Organisaties voor informatie en hulpverlening

° Vruchtbaarheid, anticonceptie, preventie van SOA's

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

Affectieve dimensie°: Voorkeur tonen voor en belang hechten aan waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën,...

1.13 De leerlingen verplaatsen zich veilig in het verkeer bij schoolse activiteiten.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Verkeersregels relevant voor de gekozen verplaatsingsmethoden: te voet, met de fiets, met voortbewegingstoestellen

*Conceptuele kennis

- Verkeersregels relevant voor de gekozen verplaatsingsmethoden: te voet, met de fiets, met voortbewegingstoestellen

- Veiligheidsvoorschriften relevant voor de gekozen verplaatsingsmethoden: te voet, met de fiets, met voortbewegingstoestellen

- Gevolgen van inbreuken op het verkeersreglement en de veiligheidsvoorschriften

- Veilige en zichtbare uitrusting van voetgangers, fietsers en gebruikers van voortbewegingstoestellen

*Procedurele kennis

- Toepassen van strategieën om veilig te handelen in verkeerssituaties zoals veilig oversteken, correcte plaats op de weg innemen, rekening houden met blinde hoek, snelheid gemotoriseerde voertuigen inschatten, fietscontrole

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Affectieve dimensie°: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

Psychomotorische dimensie: Een vaardigheid in een andere vorm toepassen en integreren met andere kennis en vaardigheden. Essentiële elementen van de beweging/handeling zijn meestal aanwezig.

1.15 De leerlingen uiten hun gevoelens respectvol.° (attitudinaal)

1.16 De leerlingen zoeken hulp bij intra- en interpersoonlijke problemen.° (attitudinaal)

1.17 De leerlingen geven feedback over hun eigen gedrag en dat van anderen bij een gebeurtenis aan de hand van aangereikte feedbacktechnieken.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Samenhang tussen gedachten, gevoelens en gedrag bij een gebeurtenis

*Procedurele kennis

- Toepassen van feedbacktechnieken

*Metacognitieve kennis

- Eigen gedachten, gevoelens en gedrag

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau evalueren

Affectieve dimensie°: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

1.18 De leerlingen geven aan waar ze hulp kunnen vinden in verband met emotieregulatie.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Hulpverleners en hulporganisaties die hulp kunnen bieden bij emotieregulatie zoals de huisarts, het Centrum voor Leerlingenbegeleiding (CLB), het Jongeren Advies Centrum (JAC), het Centrum Algemeen Welzijnswerk (CAW), de Jongerenlijn (AWEL), het Youth At Risk (YAR)

*Conceptuele kennis

- Recente wetenschappelijke inzichten inzake emotieregulatie zoals bij faalangst, stress, concentratie, agressie
- Hulpverleners en hulporganisaties voor leeftijdsspecifieke problemen zoals de huisarts, het CLB, het JAC, het CAW, AWEL, het YAR

*Metacognitieve kennis

- Eigen gevoelens en gedrag

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

Affectieve dimensie°: Open staan voor opvattingen, gedrag, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ...

2.7 De leerlingen nemen notities bij het lezen en beluisteren van teksten in functie van doelgerichte informatieverwerking en communicatie.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Woordenschat: frequente en minder frequente woorden, zoals abstracte woorden en leenwoorden, figuurlijk taalgebruik

*Conceptuele kennis

- Notities
- Doelgerichte informatieverwerking
- Doelgerichte communicatie

*Procedurele kennis

- Toepassen van strategieën: afkortingen, symbolen en telegramstijl gebruiken; met lees- en luisterdoel rekening houden; voorkennis activeren; inhoud voorspellen; vragen stellen; de vermoedelijke betekenis van onbekende woorden en zinnen afleiden uit de context, via taalverwantschap of op basis van woorddelen; bepalen of het achterhalen van de betekenis van een onbekend woord belangrijk is; talige hulpmiddelen gebruiken
- Functioneel gebruiken van eindtermen 2.12 en 2.13

Met inbegrip van tekstkenmerken

- Herkenbare structuur
- Vrij hoge informatiedichtheid
- Voornamelijk Standaardnederlands, figuurlijk taalgebruik, frequente en minder frequente woorden, zoals abstracte woorden en leenwoorden
- Herkenbare samenhang
- Concrete tot vrij algemene inhoud
- Langere zinnen
- Tekstsoorten zoals informatief, persuasief, opiniërend, prescriptief, narratief, apart of gecombineerd

Bijkomend voor schriftelijke receptie

- Teksten met een minder duidelijke lay-out

Bijkomend voor mondelinge receptie

- Normaal spreektempo
- Met visuele ondersteuning zoals bewegende beelden

Met inbegrip van kenmerken van notities

- De notities zijn gerelateerd aan de inhoud van de beluisterde of gelezen teksten en zijn duidelijk genoeg voor onmiddellijk of niet-onmiddellijk gebruik

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau creëren

4.6 (4.5 A) De leerlingen leggen wederzijdse invloeden uit tussen enerzijds het individu en anderzijds media, digitale infrastructuur en digitale toepassingen.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Digitale identiteit, e-identiteit en e-reputatie

**Conceptuele kennis*

- Invloed van media, digitale infrastructuur en digitale toepassingen op het leren, het werken en de vrije tijd van het individu
- Datawijsheid
- Mediatisering en technologisering van de leefwereld van het individu
- Rol van media, digitale infrastructuur en digitale toepassingen in de beeldvorming van de werkelijkheid
- Bouwstenen van beeldgeletterdheid waaronder ten minste kadering, afstand, perspectief, montage, licht en beeldbewerking
- Digitale identiteit: e-identiteit en e-reputatie
- Reclamewijsheid
- E-commerce

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

Affectieve dimensie^o: Reageren op opvattingen, gedrag, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën, ...

4.7 (4.6 A) De leerlingen passen regels van de digitale wereld toe.

Met inbegrip van kennis

**Feitenkennis*

- Privacy
- Auteursrecht
- Portretrecht

**Conceptuele kennis*

- Principes van privacy zoals het zich beveiligen, anoniem zijn op het WWW
- Principes van auteurs- en portretrecht zoals creative commons
- Ethische en sociaal aanvaardbare gedragsregels binnen de context van een medium, het publiek en de wettelijke bepalingen

**Procedurele kennis*

- Toepassen van privacyregels in de digitale wereld
- Toepassen van auteurs- en portretrecht
- Toepassen van ethische en sociaal aanvaardbare gedragsregels binnen de context van een medium, het publiek en de wettelijke bepalingen

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

4.8 (4.7 A) De leerlingen evalueren mogelijkheden en risico's van hun mediagedrag en dat van anderen.

Met inbegrip van kennis

**Feitenkennis*

- Digitale identiteit: e-identiteit en e-reputatie

*Conceptuele kennis

- Invloed van mediagebruik op hun mentale en fysieke gezondheid
- Invloed van mediagebruik op hun digitale identiteit en die van anderen
- Digitaal mediagebruik in functie van hun doelen en die van anderen

*Procedurele kennis

- Toepassen van beveiligings- en privacyregels
- Beheren van hun digitale identiteit
- Hanteren van meerdere perspectieven (multiperspectiviteit)

*Metacognitieve kennis

- Eigen mediagedrag

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau evalueren

Affectieve dimensie°: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

5.1 De leerlingen bewaken in interacties hun eigen fysieke en mentale grenzen.° (attitudinaal)

5.2 De leerlingen houden in interacties rekening met de opvattingen, de fysieke en mentale grenzen en de emoties van anderen.° (attitudinaal)

5.3 De leerlingen gaan om met verschillen in de emotionele beleving van fysieke en mentale grenzen tijdens interacties tussen personen.° (attitudinaal)

5.4 De leerlingen reageren respectvol tegen pest- en uitsluitingsgedrag.° (attitudinaal)

5.5 De leerlingen zijn sociaal vaardig in informele en formele relaties.° (attitudinaal)

5.6 De leerlingen dragen tijdens groepsactiviteiten actief bij aan de uitwerking van een gezamenlijk resultaat.° (attitudinaal)

7.2 De leerlingen gaan respectvol en constructief om met individuen en groepen in een diverse samenleving.° (attitudinaal)

7.7 De leerlingen zijn bereid om in dialoog hun mening te ontwikkelen en bij te sturen.° (attitudinaal)

7.8 De leerlingen hanteren aangereikte strategieën om op een geïnformeerde wijze in dialoog te gaan over maatschappelijke uitdagingen.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Betrouwbare informatie en conclusie

*Procedurele kennis

- Toepassen van strategieën om met elkaar in dialoog te gaan zoals actief luisteren, creatief denken, zich inleven

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

7.9 De leerlingen zijn bereid om zich te engageren in de samenleving.° (attitudinaal)

7.10 De leerlingen illustreren hoe men zich individueel en als groepslid kan engageren en actie kan ondernemen bij lokale, regionale, nationale of mondiale kwesties.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Rollen en verantwoordelijkheden van individuen en groepen, zoals vrijwilligers, verenigingen, middenveldorganisaties, en de impact van hun acties

Met inbegrip van context

- De eindterm wordt gerealiseerd binnen de principes van de democratische rechtsstaat.
- Ter ondersteuning bij het realiseren van deze eindterm kan volgend referentiekader gebruikt worden: 'Global Citizenship Education -Topics and Learning Objectives - UNESCO (2015)'.

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

7.11 De leerlingen hanteren aangereikte strategieën om vormen van inspraak, participatie en besluitvorming toe te passen, rekening houdend met de rechten en plichten van iedereen.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Inspraak, participatie en besluitvorming zoals in schoolse situaties, jeugd- en vrijetijdsorganisaties, benefietacties, drukingsgroepen

*Procedurele kennis

- Toepassen van strategieën voor inspraak, participatie en besluitvorming rekening houdend met de rechten en plichten van iedereen zoals stemmen, overleggen, petitie organiseren, lobbyen, opinies delen

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Affectieve dimensie°: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën,... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

7.12 De leerlingen handelen met het oog op duurzame ontwikkeling.° (attitudinaal)

7.16 De leerlingen komen op voor de eerbiediging van de rechten van de mens en het kind en voor sociale rechtvaardigheid.° (attitudinaal)

13.1 De leerlingen beoordelen zowel het belang van specifieke leerdomeinen voor zichzelf als lerende als de relatie tussen hun competenties en de vereiste competenties van leerdomeinen.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Leeropvattingen ten aanzien van een specifiek leerdomein zoals de eigen houding, het eigen gevoel, de eigen motivatie, de eigen perceptie van de moeilijkheid en meerwaarde, hun eigen mogelijkheden
- Leerdomeinen

*Procedurele kennis

- Toepassen van reflectievaardigheden

*Metacognitieve kennis

- Zelfkennis als lerende
 - > Eigen voorkeuren en interesses in relatie tot een specifiek leerdomein
 - > Eigen mogelijkheden en beperkingen in relatie tot een specifiek leerdomein

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau evalueren

Affectieve dimensie^o: Voorkeur tonen voor en belang hechten aan waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ...

13.2 De leerlingen reflecteren over de impact van hun leeropvattingen en leerstrategieën en die van anderen met betrekking tot leerdomeinen in functie van mogelijke bijsturing.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Leeropvattingen ten opzichte van een specifiek leerdomein zoals de eigen houding, het eigen gevoel, de eigen motivatie, de eigen perceptie van de moeilijkheid en meerwaarde, de eigen mogelijkheden
- Cognitieve verwerkingsstrategieën zoals reproductiegerichte verwerking, toepassingsgerichte verwerking, diepteverwerking met inbegrip van cognitieve leeractiviteiten zoals structureren, zich vragen stellen bij de leerinhoud, memoriseren, herhalen, selecteren, relateren, toepassen, inoefenen
- Regulatiestrategieën in functie van het bijsturen van de eigen leeropvattingen zoals co-regulatie, socially shared regulation, zelfregulatie met inbegrip van regulatie-activiteiten zoals plannen monitoren, evalueren, bijsturen
- Relatie tussen verwerking, regulatie en motivatie

*Procedurele kennis

- Toepassen van verwerkingsstrategieën
- Toepassen van regulatiestrategieën
- Toepassen van reflectievaardigheden

*Metacognitieve kennis

- Zelfkennis als lerende
 - > Eigen leeropvattingen en leerstrategieën in relatie tot een specifiek leerdomein en in relatie tot leeropvattingen en leerstrategieën van anderen
 - > Motivatie en emotie
- Verwerkings- en regulatiestrategieën

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau evalueren

Affectieve dimensie^o: Voorkeur tonen voor en belang hechten aan waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ...

13.3 De leerlingen zetten een geschikte zoekstrategie in bij het selecteren van digitale en niet-digitale bronnen om een informatievraag te beantwoorden.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Soorten bronnen zoals personen, digitale en niet-digitale tijdschriften, encyclopedieën, boeken, audiovisueel materiaal
- Soorten zoekstrategieën voor bronnen zoals trefwoord, synoniem, auteur
- Criteria om geschiktheid van een zoekstrategie te toetsen zoals onderwerp, zoekterm, functionaliteit van databank of zoekmachine, zoekmethode, documenttype

*Procedurele kennis

- Toepassen van zoekstrategieën voor bronnen
- Toepassen van criteria om de geschiktheid van een zoekstrategie kritisch te beoordelen
- Toepassen van reflectievaardigheden

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

13.4 De leerlingen gebruiken verklarende en oriënterende overzichten om informatie in een digitale en niet-digitale bron terug te vinden.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Soorten verklarende overzichten: legende, schaal, oriëntatie van een kaart, determineertabel
- Soorten oriënterende overzichten: inhoudstafel, register, digitale en niet-digitale navigatietools, GIS-viewers

*Procedurele kennis

- Gebruiken van verklarende overzichten
- Gebruiken van oriënterende overzichten

Met inbegrip van context

- De eindterm wordt gerealiseerd door gebruik te maken van verklarende en oriënterende overzichten relevant voor de inhoudelijke sleutelcompetentie(s).

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

13.5 De leerlingen beoordelen digitale en niet-digitale bronnen en informatie op betrouwbaarheid, correctheid en bruikbaarheid in functie van een informatievraag en aan de hand van criteria.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Bruikbaarheid, correctheid en betrouwbaarheid
- Soorten bronnen zoals personen, digitale en niet-digitale tijdschriften, encyclopedieën, boeken, audiovisueel materiaal
- Criteria om de bruikbaarheid, de correctheid en de betrouwbaarheid van bronnen en informatie te toetsen

**Procedurele kennis*

- Toepassen van criteria om de bruikbaarheid, de correctheid en de betrouwbaarheid van informatie te toetsen

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau evalueren

13.6 De leerlingen verwerken digitale en niet-digitale informatie uit verschillende bronnen op een strategische manier tot een samenhangend en bruikbaar geheel.

Met inbegrip van kennis

**Conceptuele kennis*

- Leeractiviteiten om informatie te verwerken, begrijpen en onthouden: selecteren, analyseren, relateren, concluderen, structureren
- Bruikbare gehelen: schema, tabel, grafiek, diagram en andere bruikbare gehelen zoals mindmap, tekening, samenvatting
- Ethische aspecten bij het verwerken van informatie

**Procedurele kennis*

- Toepassen van gerichte leeractiviteiten om informatie te verwerken, begrijpen en onthouden
- Ontwikkelen van bruikbare gehelen

**Metacognitieve kennis*

- Leeractiviteiten om informatie te verwerken, begrijpen en onthouden

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau creëren

13.7 De leerlingen zetten studievaardigheden strategisch in om zich leerinhouden eigen te maken.

Met inbegrip van kennis

**Conceptuele kennis*

- Cognitieve verwerkingsstrategieën zoals reproductiegerichte verwerking, toepassingsgerichte verwerking, diepteverwerking met inbegrip van cognitieve leeractiviteiten zoals structureren, zich vragen stellen bij de leerinhoud, memoriseren, herhalen, selecteren, relateren, toepassen, inoefenen
- Regulatiestrategieën zoals co-regulatie, socially shared regulation, zelfregulatie met inbegrip van regulatie-activiteiten zoals plannen monitoren, evalueren, bijsturen
- Relatie tussen regulatie en verwerking

**Procedurele kennis*

- Toepassen van verwerkingsstrategieën in relatie tot het leerdoel
- Toepassen van regulatiestrategieën

- Toepassen van reflectievaardigheden

*Metacognitieve kennis

- Zelfkennis als lerende
 - > Eigen mogelijkheden en beperkingen bij het leren
 - > Eigen voorkeuren bij het leren
 - > Eigen leeropvattingen en leerproces in functie van de regulatie ervan
- Verwerkings- en regulatiestrategieën

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau evalueren

13.9 De leerlingen stellen verwerkte informatie voor volgens een zelf gekozen digitale en een niet-digitale presentatievorm.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Digitale en niet-digitale presentatievormen zoals digitale voorstelling, grafiek, maquette, muzische expressie, mindmap, geschreven tekst

*Procedurele kennis

- Toepassen van een digitale en een niet-digitale presentatievorm

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

13.10 De leerlingen beheren zelf op structurele wijze informatie digitaal en niet-digitaal.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Digitale en niet-digitale informatiedragers zoals harde schijf, stick, cloud, klasseersysteem
- Digitale en niet-digitale ordeningstechnieken zoals mappenstructuur, ordening op thema

*Procedurele kennis

- Toepassen van digitale en niet-digitale ordeningstechnieken
- Opmaken van een zelfgekozen structuur

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

13.13 A = 13.15 D-D/A De leerlingen beoordelen hun leerproces en hun leerresultaat op afgesproken momenten.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Evaluatiecriteria
- Tijdsplanning en monitoring

*Procedurele kennis

- Toepassen van evaluatiecriteria

*Metacognitieve kennis

- Zelfkennis als lerende
 - > Eigen mogelijkheden en beperkingen
 - > Eigen leerproces en leerresultaat in functie van de regulatie ervan

Met inbegrip van context

- De eindterm wordt gerealiseerd via afspraken tussen leraar-leerling of tussen leerlingen onderling.

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau evalueren

Affectieve dimensie°: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

13.14 A = 13.16 D-D/A De leerlingen analyseren sterktes en zwaktes van hun leerresultaat en leerproces in functie van hun leerloopbaan.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Sterkte-zwakteanalyse
- Toewijding: intern, extern, stabiel, instabiel
- Leerloopbaan met aspecten zoals opleidingen, levenslang leren

*Procedurele kennis

- Toepassen van een sterkte-zwakteanalyse
- Toepassen van reflectievaardigheden

*Metacognitieve kennis

- Zelfkennis als lerende
 - > Toewijding: intern, extern, stabiel, instabiel
 - > Eigen leerproces en leerresultaat in functie van de regulatie ervan

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

Affectieve dimensie°: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

13.15 A = 13.17 D-D/A De leerlingen reguleren hun leeropvattingen, hun leerproces en hun leerresultaat aan de hand van strategieën.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Leeropvattingen zoals de eigen houding, het eigen gevoel, de eigen motivatie, de eigen perceptie van de moeilijkheid en meerwaarde, de eigen mogelijkheden
- Regulatiestrategieën zoals co-regulatie, socially shared regulation, zelfregulatie met inbegrip van regulatie-activiteiten zoals plannen monitoren, evalueren, bijsturen

*Procedurele kennis

- Toepassen van regulatiestrategieën

*Metacognitieve kennis

- Zelfkennis als lerende
 - > Motivatie en emotie
 - > Eigen mogelijkheden en beperkingen
 - > Eigen leeropvattingen, leerproces en leerresultaat in functie van de regulatie ervan

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau evalueren

Affectieve dimensie^o: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

13.16 A = 13.18 D-D/A De leerlingen versterken hun vaardigheden van samen leren in functie van gedeelde leerdoelen.^o (attitudinaal)

13.17 A = 13.19 D-D/A De leerlingen gebruiken schooltaal en domeinspecifieke taal in functie van hun leerproces.

Met inbegrip van kennis

*Feitenkennis

- Domeinspecifieke terminologie, symbolen en voorstellingen

*Conceptuele kennis

- Register: school- en domeinspecifieke taal

*Procedurele kennis

- Gebruiken van een register: school- en domeinspecifieke taal

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

15.1 De leerlingen genereren ideeën voor een uitdaging door exploratie van zelfgekozen technieken en methodieken.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Creatief denkproces: divergerende fase
 - > Brainstormtechnieken en andere methodieken om een veelheid aan ideeën te bekomen
 - > Valkuilen bij de divergerende fase

*Procedurele kennis

- Identificeren en beschrijven van een uitdaging aan de hand van aangereikte richtvragen
- Toepassen van een creatief denkproces: divergerende fase
 - > Toepassen van brainstormtechnieken en andere methodieken om een veelheid aan ideeën te bekomen

*Metacognitieve kennis

- Eigen voorkeuren en interesses gerelateerd aan een uitdaging

Met inbegrip van context

- De uitdaging is een zelf geïdentificeerde uitdaging waarvoor de afbakening aangereikt wordt.

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau creëren

Affectieve dimensie^o: Open staan voor opvattingen, gedrag, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ...

15.2 De leerlingen onderzoeken de uitvoerbaarheid van ideeën rekening houdend met zelf geselecteerde criteria.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Criteria om de uitvoerbaarheid van ideeën te onderzoeken zoals ethische principes, duurzaamheid, tijd en middelen, meerwaarde

*Procedurele kennis

- Toepassen van een creatief denkproces: convergerende fase
 - > Clusteren, combineren, evalueren en selecteren
- Selecteren en toepassen van criteria om de uitvoerbaarheid van ideeën te onderzoeken

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

Affectieve dimensie^o: Voorkeur tonen voor en belang hechten aan waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën, ...

15.3 De leerlingen ontwikkelen één of meerdere doelstellingen voor het omzetten van ideeën in acties.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Een methode om doelstellingen te ontwikkelen zoals SMART

*Procedurele kennis

- Toepassen van een methode om doelstellingen te ontwikkelen zoals SMART

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau creëren

15.4 De leerlingen maken efficiënte en bewuste keuzes met betrekking tot tijd en hulpmiddelen bij het stapsgewijs uitwerken van een zelfgekozen idee om één of meerdere zelfbepaalde doelstellingen te bereiken.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Hulpmiddelen zoals mensen, informatie, gereedschappen, toepassingen, grondstoffen, energie

*Procedurele kennis

- Toepassen van planningstechnieken: stappenplan, tijdspad
- Efficiënt en bewust inzetten van hulpmiddelen in functie van zelfbepaalde doelstellingen
- Gebruiken van een kwaliteitssysteem of een werkwijze zoals PDCA
- Toepassen van reflectievaardigheden

Met inbegrip van context

- Met "stapsgewijs" wordt bedoeld dat de leerlingen de nodige ruimte krijgen om te experimenteren, om bijstellingen te doen en om eventueel te mislukken. Het leerproces is belangrijker dan het uiteindelijke resultaat.

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau evalueren

Affectieve dimensie: Voorkeur tonen voor en belang hechten aan waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën, ...

15.5 De leerlingen maken onderbouwde en duurzame keuzes aan de hand van zelfbepaalde criteria en aangereikte strategieën rekening houdend met de gevolgen van hun keuzes op korte en lange termijn.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Rationele, emotionele en intuïtieve keuzes
- Keuzecriteria

*Procedurele kennis

- Afwegen van keuzecriteria
- Toepassen van keuzestrategieën
- Vermijden van veel voorkomende valkuilen bij het maken van keuzes
- Toepassen van reflectievaardigheden

*Metacognitieve kennis

- Eigen voorkeuren en interesses
- Eigen mogelijkheden en beperkingen

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau evalueren

Affectieve dimensie°: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

15.6 De leerlingen onderzoeken het studie- of loopbaanaanbod rekening houdend met hun talenten en interesses in functie van een gefundeerde studiekeuze.

Met inbegrip van kennis

*Conceptuele kennis

- Leeropvattingen
- Studieaanbod zoals domeinen, finaliteiten, onderwijsvormen, studierichtingen, verticale en horizontale samenhang tussen studierichtingen
- Loopbaanaanbod zoals beroepen, takenpakket, evoluties op de arbeidsmarkt

*Procedurele kennis

- Toepassen van keuzestrategieën
- Interageren met anderen met betrekking tot studie- en loopbaanmogelijkheden, talenten en interesses
- Toepassen van reflectievaardigheden

*Metacognitieve kennis

- Eigen voorkeuren en interesses
- Eigen mogelijkheden en beperkingen
- Motivatie

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

Affectieve dimensie°: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

Inhoud

1	Algemene inleiding.....	5
1.1	Het leerplanconcept: vijf uitgangspunten.....	5
1.2	De vormingscirkel – de opdracht van secundair onderwijs	5
1.3	Ruimte voor leraren(teams) en scholen	6
1.4	Differentiatie	7
1.5	Opbouw van de leerplannen.....	8
1.6	Tot slot	8
2	Situering	9
3	Pedagogisch-didactische duiding	9
3.1	Zeven wegwijzers	9
3.2	Tien krachtlijnen van vorming als aspecten van het leerplan.....	10
3.3	Ontwikkelingsgericht.....	10
3.4	Graadoverstijgend.....	10
3.5	Persoonsvorming als kern	11
3.6	Evaluatie van persoonsvorming.....	12
3.7	Aandachtspunten bij realisatie	12
3.7.1	Plaatsen van implementatie	12
4	Leerplandoelen	13
4.1	Kwetsbaar en beloftevol	13
4.2	Uniek en verbonden.....	15
4.3	Geëngageerd en verantwoordelijk	17
4.4	Mediabewust en mediawijs	19
4.5	Ondernemend en creatief.....	21
4.6	Geïnformeerd lerend	23
4.7	Bewust en betekenisvol lerend.....	27
4.8	Gezond en veilig	33
4.9	Cultureel en artistiek.....	35
4.10	Zinrijk en betekenisvol	36
5	Basisuitrusting.....	38
6	Concordantie.....	38

6.1	Eindtermen eerste graad	40
6.2	Eindtermen tweede graad	54

